

MAITOA JA NAUDANLIHAA KESKI-SUOMESTA – KOULUTUSHANKKEEN ARVIOINTIA

- Osallistujien palautekyselyn tuloksia

Elisa Pajunen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2013

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Luonnonvara- ja ympäristöala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) PAJUNEN, Elisa	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 18.11.2013
	Sivumäärä 64	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi MAITOA JA NAUDANLIHAA KESKI-SUOMESTA –KOULUTUSHANKKEEN ARVIOINTIA -osallistujien palautekyselyn tuloksia		
Koulutusohjelma Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) AUER, Jaana		
Toimeksiantaja(t) Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta -koulutushanke		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushankkeen onnistumista sekä sen tavoitteiden toteutumista. Tutkimuksesta saatuja tuloksia tullaan jatkossa hyödyntämään suunniteltaessa tulevia hankkeita. Työn tilaajana toimi Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta koulutushanke.</p> <p>Tutkimusongelmiin haettiin vastauksia kyselyn avulla. Kysely tehtiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka toteutettiin Digium Enterprise –kyselyohjelmalla keväällä 2013. Kysely julkaistiin myös Hinkalon sivustolla, jossa siihen oli mahdollista vastata 22.1.-1.2.2013 välisenä aikana. Kyselyn lisäksi tehtiin haastatteluja pienryhmissä ja koulutuspäivissä. Kohderyhmänä olivat kaikki hankkeen toimintaan osallistuneet henkilöt, kouluttajat sekä hankkeen yhteistyökumppanit. Kyselyn sähköpostikutsu lähetettiin kaikestaan 585 henkilölle ja vastauksia saatiin 96 kappaletta (16 %). Hinkalon kautta vastasi kaksi henkilöä, jolloin kokonaisvastausmääräksi nousi 98 vastaajaa.</p> <p>Tutkimuksen perusteella hankkeen toimintaan oltiin erittäin tyytyväisiä ja vastaajien mielestä hankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat hyvin. Koulutuspäiviä pidettiin tarpeellisina, sillä niissä oli ajankohtaisia ja hyödyllisiä aiheita. Opintomatkat toteutettiin vastaajien mielestä hyvin, sillä ohjelmaa oli monipuolisesti ja vastaajista 91,6 % koki saavansa ammatillista osaamista omaan tuotantonsa liittyen. 50 % vastaajista osallistui hankkeen järjestämiin pienryhmäkoulutuksiin, jotka koettiin tehokkaaksi tavaksi oppia. Pienryhmissä sai syventävää tietoa omaan tuotantosuuntaan liittyen ja niissä pystyi käymään luottamuksellisia keskusteluja läpi muiden viljelijöiden kanssa.</p> <p>Johtopäätöksenä todettakoon, että hanke onnistui erinomaisesti ja maakunnan yrittäjät toivovat jatkossakin maatalousoppilaitosten järjestävän koulutusta alan yrittäjille. Maatalous on nopeasti kehittyvä ala ja hankkeet ovat hyvä väylä tiedon jakamisessa ja uusien verkostojen löytämisessä. Verkostojen kautta yrittäjillä on mahdollisuus jakaa ajatuksiaan saman alan viljelijöiden kanssa ja mahdollisuus yhteistyöhön tilojen kesken.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Maidontuotanto, naudanlihantuotanto, hanketoiminta		
Muut tiedot Liitteitä 10 sivua		

Author(s) PAJUNEN, Elisa	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 18.11.2013
	Pages 64	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title MILK AND BEEF FROM CENTRAL FINLAND EDUCATION PROJECT EVALUATION –participants questionnaire results		
Degree Programme Agriculture and Rural Industries		
Tutor(s) AUER, Jaana		
Assigned by Milk and Beef from Central Finland education project		
<p>Abstract</p> <p>The study is based on a survey which conducted in form of a questionnaire, which was subscribed by Milk and Beef from Central Finland education project. The purpose of the survey was to investigate how the education project succeeded in general and in achieving its goals. The results of the survey will be used in planning new projects in the future. The questionnaire was electronic, which was manufactured with Digium Enterprise – question program in early 2013. The enquiry was also published on Hinkalo website, where people were able to respond to the enquiry between January 22 and February 1 2013.</p> <p>In addition to the questionnaire, interviews were conducted in small groups within the education project and in other in-service training events. The target group of the present study consisted of all participants who were somehow connected to the education project, i.e. respondents, trainers and co-operative partners. An invite to respond to the questionnaire was sent via e-mail to 585 people. Altogether 98 responses were received (response rate 16 %), two of which were received via Hinkalo.</p> <p>According to the results, the respondents were very satisfied with the education project. Furthermore, the goals set for the education project were seen to have been achieved and the in-service training courses were regarded useful since current matters were addressed. Field trips organized by the education project were considered satisfactory and versatile. 50% of the respondents participated in small group action, which was seen an efficient way to learn new things.</p> <p>According to the positive feedback received by the education project, producers in central Finland hope to get more training from agriculture education institutions. Agriculture is a rapidly developing branch and entrepreneurs should be able to maintain and improve their know-how. Different projects are a good way for spreading new information and finding new networks.</p>		
Keywords Milk production, beef production, project action		
Miscellaneous Thesis includes 10 pages of attachments		

SISÄLTÖ

1	TYÖN LÄHTÖKOHDAT	4
2	HANKETOIMINTA	4
2.1	Hanke käsitteenä	4
2.2	Projektisykli.....	5
2.3	Hanketoiminnan arviointi	7
3	SUOMEN MAATALOUS.....	8
3.1	Yleistä.....	8
3.2	Maidontuotanto	9
3.3	Naudanlihantuotanto	10
3.4	Maidon- ja naudanlihantuotanto Keski-Suomessa.....	11
4	KOULUTUSHANKE	12
4.1	Koulutushanke käsite.....	12
4.2	Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta – koulutushanke.....	13
4.2.1	Hankkeen tausta	13
4.2.2	Hankkeen rahoittaja	13
4.2.3	Hankkeen budjetti.....	14
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT.....	16
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
6.1	Tutkimustavoitteet	16
6.2	Tutkimusaineiston keruumenetelmät	17
6.2.1	Tutkimuksen luonne	17
6.2.2	Kysely	17
6.2.3	Haastattelu.....	17
6.3	Tutkimusaineiston käsittely ja analysointimenetelmät.....	18
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	18
7.1	Vastaajien taustatiedot.....	18
7.2	Odotukset hanketta kohtaan.....	23
7.3	Hankkeen tiedottaminen ja medianäkyvyys	24
7.3.1	Tiedottaminen.....	24
7.3.2	Näkyvyys mediassa	26

7.4	Hankkeen tavoitteiden toteutuminen vastaajien näkökulmasta	27
7.5	Koulutuspäivät	29
7.5.1	Osallistuminen ja kiinnostavimmat koulutuspäivä – aiheet	29
7.5.2	Vastaajien arvio koulutuspäivistä	30
7.5.3	Koulutuspäivien tarpeellisuus	32
7.5.4	Ulkomaalaiset luennoitsijat ja tulkkaus	33
7.5.5	Koulutuspäiviä järjestävät tahot	34
7.5.6	Kouluttautuminen Internetin välityksellä tulevaisuudessa	35
7.6	Opintomatkat	36
7.6.1	Opintomatkat ja niihin osallistuminen	36
7.6.2	Opintomatkojen palaute	36
7.6.3	Toiveet opintomatkakohteista	37
7.7	Pienryhmät	38
7.7.1	Osallistuminen ja arvio pienryhmätoiminnasta	38
7.7.2	Pienryhmä palaute	39
7.8	Hankehenkilökunta	40
7.8.1	Arvio hankehenkilökunnan ammattitaidosta	40
7.8.2	Palaute hankehenkilökunnalle	41
7.9	Kehityskohteet hankkeessa	41
7.10	Maatalousyrittäjien opintoraha	42
7.11	Koulutusten painopisteen muutoksen vaikutukset hankkeen toiminnassa	43
7.12	Vastaajien toteuttamat investoinnit ja hankkeen tuki	44
7.13	Vastaajien tulevaisuuden suunnitelmat	44
7.14	Vapaa sana	46
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	46
9	OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN ARVIOINTI	50
	LÄHTEET	51
	LIITTEET	54
	Liite 1 Tutkimuksessa käytetty kyselypohja	54
	Liite 2 Pienryhmähaastattelun kysymykset	64

KUVIOT

KUVIO 1. Projektisyklin perusmalli	5
KUVIO 2. Vastaajien ammatti	19
KUVIO 3. Vastaajien tuotantosuunta	20
KUVIO 4. Vastaajien ikäjakauma	20
KUVIO 5. Vastaajien seutukunta	21
KUVIO 6. Vastaajien syitä hankkeessa mukanaololle.....	22
KUVIO 7. Syitä, miksei lähdetty mukaan hankkeen toimintaan heti sen käynnistyttyä	23
KUVIO 8. Suosituimmat tiedotuskanavat.....	26
KUVIO 9. Kiinnostavimmat koulutuspäivien aiheet	30
KUVIO. 10 Vastaajien toiveet koulutuspäiviä järjestävistä tahoista	34

TAULUKOT

Taulukko 1. Hankkeen kustannukset	14
Taulukko 2. Kustannuslajien toteutuma hankkeen päättyessä	15
Taulukko 3. Arvio hankkeen tavoitteiden toteutumisesta.....	28
Taulukko 4. Vastaajien arvio hankkeen järjestämistä koulutuspäivistä	31
Taulukko 5. Arvio hankkeen järjestämistä pienryhmistä	38
Taulukko 6. Vastaajien arvio hankehenkilökunnasta.....	40

1 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

Jyväskylän ammattikorkeakoulu hallinnoi viisi vuotta kestänyttä Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushanketta. Elokuussa 2013 hanke virallisesti päättyi ja päättyessään hanke halusi selvittää siinä mukana olleilta tahoilta heidän ajatuksiaan hankkeen toimintaan liittyen. Toimeksiantajana oli Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushanke.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kyselyllä Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushankkeen toimintaan osallistuneiden tahojen mielipiteitä ja tyytyväisyyttä hankkeen toimintaa kohtaan ja kuinka hankkeelle asetettujen tavoitteiden koettiin toteutuneen. Tutkimusjoukkona olivat kaikki hankkeen järjestämiin tapahtumiin osallistuneet henkilöt, kouluttajat sekä hankkeen yhteistyökumppanit.

Peräkylä (2010) sekä Pajunen (2012) tekivät hankkeen toiminnassa olon aikana osallistujakyselyt, joissa kerättiin palautetta hankkeen toiminnasta ja kehittämiskohteista. Aikaisempien kyselyjen avulla on ohjattu ja kehitetty hankkeen toimintaa sen toiminnassa olon aikana. Näiden kyselyjen lisäksi hanke keräsi palautetta koulutuspäivillä, opintomatoilla sekä pienryhmissä. Tämän tutkimuksen tuloksia tullaan jatkossa hyödyntämään suunniteltaessa tulevia hankkeita, sillä tutkimuksesta saatujen palautteiden kautta saadaan suuntaa sille, millaisille hankkeille maakunnassa olisi tulevaisuudessa tarvetta.

2 HANKETOIMINTA

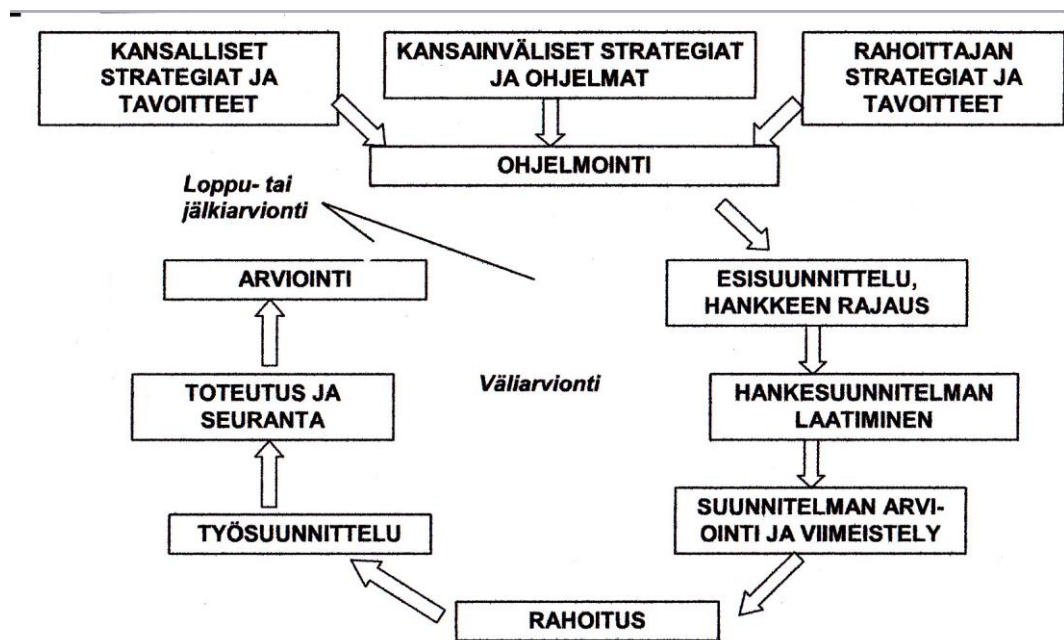
2.1 Hanke käsitteenä

Euroopan komission hankeohjeistuksen mukaan hankkeella tarkoitetaan sarjaa toimintoja, joiden kautta pyritään saavuttamaan ennalta määritellyt tavoitteet. Tavoitteiden lisäksi ennakoon on määritelty myös hankkeen budjetti ja aikataulu, jonka puitteissa hanketta toteutetaan. (Project cycle management guidelines 2004, 8.) Hankkeen toimintaa seuraa ja ohjaa sitä varten perustettu ohjausryhmä ja hankkeen projektipäällikkö johtaa hankkeen toteutusta. (Projekti-instituutti.)

2.2 Projektisykli

Projektin elinkaarta kuvataan projektisyklin avulla sen alkuperäisestä ideasta toteutukseen ja aina projektin päättämiseen saakka. Projektisyklin avulla on mahdollista määritellä tarvittavat päätökset, vastuut sekä tiedot ja sen avulla pyritään myös varmistamaan eri sidosryhmien konsultointi. Projektin elinkaaren eri vaiheissa voidaan näin ollen tehdä tietoisia päätöksiä. (Projektisuunnittelu.)

Kuviossa 1 on kuvattu projektisyklin perusmalli. Hankkeen suunnittelu jaetaan kolmeen osaan: projektin esisuunnittelu, hankesuunnitelman laadinta ja toteutuksen aikainen työsuunnittelu. Suunnittelusta on tarkoitus luoda joustava ja oppiva prosessi, jossa suunnitelmat tarkentuvat hankkeen toiminnan edetessä. (Silfverberg 2004, 23.)

KUVIO 1. Projektisyklin perusmalli (Silfverberg 2004, 23.)

Esisuunnittelulla kartoitetaan hankkeen todellista tarvetta ja perustetta sekä siinä hanke rajataan (Silfverberg 2004, 26). Esisuunnittelussa käydään hankkeen toiminta- aluetta läpi ja selvitetään, mitä hyötyjä tavoitellaan ja miten asetettuihin tavoitteisiin

parhaiten päästäisiin. Esisuunnitteluvaiheessa ei ole tarkoitus ratkaista tarkasteltavaa asiaa tai ongelmaa, vaan siinä selvennetään lähinnä ongelmakenttää. (Projektiopas, 6.)

Hankesuunnitelma laaditaan, kun alustava rajausta hankkeelle on tehty. Suunnitteluvaiheessa hankkeelle määritellään tavoitteet, hyödynsaajat, tavoitteiden seuranta, toteutus, talousarvio, riskit, projektin organisaatio sekä seuranta- ja raportointimenetelmät (Silfverberg 2004, 39). Hankesuunnitteluvaiheeseen kuuluu usein myös monia muita työvaiheita, kuten taustaselvityksen tekoa, teknistä suunnittelua, rahoitussuunnittelua sekä kustannuslaskentaa. Lopputuloksena valmisteluvaiheesta on hankesuunnitelma, jota hankkeessa käytetään johtamisen työkaluna. (Silfverberg 2004, 27.)

Hankesuunnitelmasta on järkevää teettää etukäteisarviointi, jossa hankesuunnitelman toteutettavuutta arvioidaan kriittisesti ennen virallista päätöksentekoa. Pienissä hankkeissa yleensä riittää, että arvioinnin tekee kokenut kollega, joka ei ole osallistunut suunnitelman laadintaan, mutta isommissa hankkeissa puolestaan olisi syytä teettää ulkopuolisen asiantuntijan arvio hankkeen toteutettavuudesta. Etukäteisarvioinnissa olisi hyvä saada palautetta hankkeen tärkeimmiltä osapuolilta rahoituksen saamisen kannalta. (Silfverberg 2004, 27.) Rahoitushakemus laaditaan hankesuunnitelman pohjalta ja se tehdään rahoittajaviranomaisen kanssa, jos hankkeelle myönnetään EU-rahoitusta. Rahoitussopimuksessa määritellään rahoitukselle periaatteet ja raamit sekä menettelytavat, joita noudatetaan. (Silfverberg 2004, 28.)

Hankkeen käynnistymisvaiheessa hankesuunnitelma päivitetään ja tarkennetaan erityisesti silloin, kun hankesuunnitelma on tehty yleisellä tasolla. Käynnistymisvaiheessa hankkeessa laaditaan ensimmäisen vuoden työsuunnitelma. Tällöin myös rakennetaan tiimiorganisaatio ja perehdytetään hankkeen toteutustiimi. Hankkeen käynnistymisestä tiedotetaan kohderyhmälle ja hyödynsaajille. (Silfverberg 2004, 25.)

Käynnistymisvaiheen jälkeen hanke toteutetaan hankesuunnitelman ja rahoitussopimuksen mukaisesti. Toteutusvaiheessa tehdään jatkuvasti seuranta hankkeen etenemisestä ja tavoitteiden saavuttamisesta. Ohjausryhmälle sekä mahdollisesti myös muille tahoille raportoidaan hankkeen etenemisestä. (Silfverberg 2004, 25.)

Seurannasta saadaan tietoa hankkeen etenemisestä: aikataulussa pysymisessä, budjetista sekä suunnitelmassa pysymisessä (Silfverberg 2004, 28). Toteuttamisvaiheessa tehdään myös tarvittavia muutoksia suunnitelmiin, jos tarvetta muutoksiin ilmenee. (Silfverberg 2004, 25.)

Hankkeen lopettamisvaiheessa hankkeessa tehdään arviointi hankkeen toteutuksesta: vaikutukset, kokemukset, tulokset ja opit. Hankkeen päättämisenvaiheessa laaditaan loppuraportti ja tiedotetaan hankkeessa saaduista keskeisistä tuloksista ja tulosten levityksestä esimerkiksi julkaisussa tai seminaarissa. Loppuraportissa kuvataan, kuinka hankkeen toteuttamisessa onnistuttiin hankesuunnitelmaan verrattuna. Tämän lisäksi loppuraportissa tehdään hankkeen itsearviointi sekä ehdotus jatkotoimenpiteistä kuten jatkohankkeesta tai uudesta hankkeesta. (Silfverberg 2004, 25.)

2.3 Hanketoiminnan arviointi

Hanketoiminnan kannalta arvioinnilla tarkoitetaan jonkun asian arvon tai ansion määrittelyä. Arvioija kertoo arvioinnin kohteesta totuudenmukaisesti ja tekee arvottavia päätelmiä. Puolueettomuus, luotettavuus sekä arvottavat johtopäätökset ovat arviointiin liittyviä ominaisuuksia. Arvioinnin yhtenä tärkeänä tehtävänä on osoittaa, kuinka hyvin hanke on onnistunut palvelemaan kohderyhmäänsä, kuinka se on saavuttanut sille asetetut tavoitteensa ja kuinka se on onnistunut työskentelyssään. (Hyttinen 2006, 10–11.)

Hanketoimintaa arvioidessa käytetään yhtenä arviointikeinona sisäistä arviointia, kuten Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomessa –koulutushankkeen osalta on käytetty. Sisäisellä arvioinnilla tarkoitetaan arviointia, jonka organisaatio tekee omaaloitteisesti itse, ilman ulkopuolisia arvioijia (Arviointisanastoa). Arvioinnin suorittaa sisäinen arvioija, joka yleensä tuntee hankehenkilökunnan, hankkeen toimintaympäristön ja hänellä on myös tieto niin hankkeen resursseista kuin puitteista. Arvioijalla on yleensä enemmän osaamista arvioinnista kuin itse hankehenkilökunnalla ja hän on jatkuvassa vuorovaikutuksessa hankehenkilöstön kanssa. (Hyttinen 2006, 37.)

3 SUOMEN MAATALOUS

3.1 Yleistä

Maatalous Suomessa perustuu pitkälti perheviljelmämuotoiseen maatalouteen. Lukumäärältään maatiloja on suhteellisen paljon tilakokojen ollessa varsin pieniä. Suomen maatalouden rakenteeseen ovat vaikuttaneet niin historialliset kuin yhteiskunnallisetkin tekijät. Alle 8 % Suomen maa-alasta on käytössä maatalousmaana. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020 luonnos, 4.)

Maatilojen määrä Suomessa on vähentynyt EU-jäsenyyden aikana (1995-2011) lähes 36 %, joka tarkoittaa keskimäärin 2,8 prosentin vuosivauhtia. EU-jäsenyyden aikana tilojen keskikoko on kuitenkin kasvanut 22,8 peltotehtaasta 37,3 hehtaariin (64 % kasvu). Tiloista 6 % on yli sadan hehtaarin tiloja. Vuonna 2011 käytössä olevan maatalousmaan ala oli kaikkiaan 2,3 miljoonaa hehtaaria. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 luonnos, 4.)

Luomutilojen määrä on kasvanut ja vuonna 2012 peltopinta-alasta 198 000 hehtaaria oli luonnonmukaisesti viljeltyä (9 % peltoalasta). Vuonna 2012 valvotun luomutuotannon piiriin kuului yhteensä 4322 tilaa. Luomutilat ovat hieman keskitilakokoa suurempia, sillä niiden keskipinta-ala oli noin 46 hehtaaria kun tavanomaisilla tiloilla peltohehtaareja oli 37,3. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 luonnos, 5.)

Viimeisen 10 vuoden aikana viljelijöiden keski-ikä on noussut 47 vuodesta 50 vuoteen. Lähivuosina maatalouden rakennekehityksen ennustetaan jatkuvan nopeana viljelijäväestön ikääntymisen vuoksi. Arvioiden mukaan sukupolvenvaihdoksia tehdään vuosittain noin 1000 tilalla. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 luonnos, 8.)

Tilakokojen kehittymistä rajoittaa merkittävästi luonnonolosuhteista aiheutuva peltoalojen hajanaisuus. Yhtenäisiä, suurehkoja peltolohkoja on ainoastaan Pohjanmaalla jokien varsilla ja Etelä-Suomessa. Pellot ovat hajallaan siellä täällä pieninä lohkoina, koska vesistöt estävät yhtenäisen peltoalan. Viljelyssä ei pystytäkään käyttämään suuria,

tehokkaita työkoneita, koska peltolohkojen pieni koko estää sen. Vuonna 2011 Suomen peruslohkojen keskikoko oli 2,43 hehtaaria, eikä se ole kasvanut, vaikka tilakoko on kasvanut. Pitkistä etäisyyksistä ja hajanaisesta tilusrakenteesta johtuen kuljetuskustannukset ovat korkeat. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 luonnos, 9.)

3.2 Maidontuotanto

Suomen maatalouden tuotantosuunnista maidontuotanto on merkittävin ja sillä on niin alue- kuin rakennepoliittisesti tärkeä merkitys. Maidon osuus on noin 40 % Suomen maataloustuotannon markkinahintaisesta tuotosta. Meijereihin toimitettu vuosittainen maitomäärä on Suomessa noin 2 200 miljoonaa litraa. EU:n markkinajärjestelyn mukainen tuotantokiintiö säätelee maidon tuotantoa ja Suomessa tuotantokiintiön määrä on 2 400 miljoonaa litraa. Tällä hetkellä maitoa tuotetaan alle maakiintiön, johon suurimpina syinä ovat maatilojen määrän puolittuminen ja lypsylehmien määrän väheneminen. Maitotilojen määrä vähenee 5-10 % vuosittain (Maito on tärkein maataloustuotteemme 2013). Kiintiökauden 2012-2013 lopussa maidon toimitajia meijeriin oli 9200 tilaa (Alueittainen maidontuotanto 2013). Lehmien keskituotoksen nousukaan ei ole riittänyt ylläpitämään tuotantoa lehmien määrän vähenemässä (Maito on tärkein maataloustuotteemme, 2013).

Suomessa maidontuotanto perustuu varsin pieniin yksiköihin, sillä keskikokoisella maitotilalla oli vuonna 2011 keskimäärin 27 lypsylehmää. Vuonna 2011 maitotiloilla oli lypsylehmiä kaikestaan 281 533. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020 luonnos, 6.) Tilakohtainen maitomäärä on viimeisten 10 vuoden aikana lähes kaksinkertaistunut, sillä meijeriin toimitettu keskimääräinen maitomäärä tilaa kohti nousi 223 000 litraan. Kiintiökaudella 2012-2013 maidontuotantoa harjoitettiin kaikestaan 320 kunnassa, kun kuntia on tällä hetkellä 336. Suurimpia maidontuottaja kuntia ovat muun muassa Nivala, Kokkola, Vieremä ja Kiuruvesi. (Alueittainen maidontuotanto 2013.)

Lypsykarjataloudessa tuotantomenetelmien kehitys on ollut viime aikoina varsin voimakasta, sillä vuoden 2010 lopussa jo lähes 500 lypsykarjatilalla (4,7 %) oli auto-

maattinen lypsyjärjestelmä käytössä. Uusiin parsinavettoihin ei enää juurikaan investoida, vaan lehmiä pidetään entistä enemmän pihatoissa. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020 luonnos, 6.)

3.3 Naudanlihantuotanto

Naudanlihan tuotanto perustuu Suomessa voimakkaasti lypsykarjavasikoiden kasvatamiseen lihaksi, sillä tällä hetkellä noin 80 % lihasta on peräisin lypsykarjavasikoista. Suomalaisesta naudanlihasta suurin osa on peräisin maitorotuisista sonneista, sillä teuraseläimistä puhtaasti liharotuisten osuus on vajaat 10 % kaikista teurastettavista naudoista. Maito- ja liharotujen risteytysten osuus on puolestaan reilut 10 %. (Naudanlihan tuotanto 2013.) 2000-luvun aikana emolehmien lukumäärä on kasvanut huomattavasti ja samalla naudanlihan tuotanto on keskittynyt enemmän maan keski- ja pohjoisosiin. Suomen maataloussektorilla naudanlihantuotanto on merkittävässä asemassa, sillä sen osuus maataloustuotannon kokonaisarvosta on noin 10 %. (Kehitystä naudanlihantuotantoon 2010, 10.)

Naudanlihantuotanto elää murroksessa, sillä maidontuotannon voimakkaasta rakennemuutoksesta johtuen sonnivasikoiden tarjonta naudanlihantuotantoon heikentyy. Emolehmien lukumäärä on kasvanut 50 % kuluneen vuosikymmenen aikana kun samaan aikaan suuri joukko pieniä tiloja nautojen loppukasvatuksessa on lopettanut tuotannon keskittyessä yhä enemmän suurempiin tuotantoyksiköihin. Vaikka emolehmätuotantoa on onnistuttu kasvattamaan, ei se ole kyennyt täysin korvaamaan lypsylehmien vähenemisestä koitunutta vasikoiden tarjontavajetta. Emolehmien määrä on edelleen liian alhainen. (Kehitystä naudanlihantuotantoon 2010, 9-10.)

Euroopan unionin jäsenyyden aikana (1995-2008) naudanlihantuottajien määrä on vähentynyt noin 5000 tilalla, eli lähes 6 % vuosivauhtia. Suurimpana syynä tilojen lopettamiselle on naudanlihantuotannon heikko kannattavuus. Tuottajahinta on liian alhainen ja tuotantokustannukset ovat kokonaistuottoa korkeammat vuosittain. Tämä näkyy myös kansainvälisessä vertailussa, jossa kotimainen naudanlihantuotanto häviää monella muulla maalla juuri tuotantokustannuksia vertailtaessa. (Kehitystä naudanlihantuotantoon 2010, 9-10). Vuonna 2012 naudanlihaa tuotettiin Suomessa

noin 80 miljoonaa kiloa. Tämä on vähän vajaa 3 % vähemmän kuin vuonna 2011. (Alueittainen lihan tuotanto 2013.)

3.4 Maidon- ja naudanlihan tuotanto Keski-Suomessa

Maatilat Keski-Suomessa ovat valtaosin erikoistuneet maidontuotantoon ja ne ovat kooltaan selvästi pienempiä koko maan keskiarvoon verrattuna. Maatilojen määrä Keski-Suomessa onkin vähentynyt muuta maata nopeammin. (Keski-Suomen maaseutustrategia 2030, 20.) Maataloustilaston tietojen mukaan maidontuotantoa harjoitti Keski-Suomessa vuonna 2011-2012 602 maitotilaa, kun vuonna 2012-2013 vastaava luku oli 563 maitotilaa. Vuonna 2011-2012 maitoa toimitettiin meijeriin 109 878 tuhatta litraa, kun vuotta myöhemmin vastaava luku oli 107 415 tuhatta litraa. Keski-Suomen maitotilojen määrä on puolittunut viimeisen 10 vuoden aikana. (Maidontuotanto ELY-keskuksittain ja tukialueittain kiintiökausilla 1997/98-2012/13.) Keski-Suomen maatalouden tuotantosunnista maidontuotanto on taloudellisesti katsoen merkittävin. Maidontuotanto ja siihen läheisesti liittyvä naudanlihan tuotanto tuottavat yhdessä liikevaihtoa vuosittain yli 60 miljoonaa euroa. Tämä on maakunnan maatalouden rahavirroista yli puolet. Keski-Suomessa maidontuotanto jakaantuu tasaisesti koko alueelle ja näin ollen pitää yllä maaseutualueiden perustusta. Muihin maakuntiin verraten Keski-Suomen maidontuotannon kehitys on kuitenkin ollut negatiivista ja tulevaisuudessa tämä kehityssuunta on pyrittävä muuttamaan positiiviseksi. (Keski-Suomen maaseutuohjelma 2007-2013, 16.)

Keski-Suomen alueella naudanlihan tuotanto on muuhun maahan verraten erikoistuneempaa, sillä alueella lihan tuotanto perustuu valtaosin emolehmätuotantoon (Heikkilä 2005, 2). Vuonna 2012 naudanlihaa tuotettiin Keski-Suomessa 4,7 miljoonaa kiloa, kun luku edellisvuonna (2011) oli 4,9 miljoonaa kiloa (Naudanlihan tuotanto Ely-keskuksittain ja tukialueittain 1997-2012).

4 KOULUTUSHANKE

4.1 Koulutushanke käsite

Koulutushankkeessa tarjotaan ammatillista koulutusta elintarvikealoilla tai maa- ja metsätalousaloilla toimiville henkilöille. Koulutushankkeen on myös mahdollista sisältää muuta koulutusta liittyen seuraaviin tavoitekokonaisuuksiin:

- *Koulutus on sellaista ammatillista jatko- tai täydennyskoulutusta, joka antaa yleisiä valmiuksia ammatissa tai elinkeinossa toimimiseen ja jonka tavoitteena on maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen sekä asiantuntijapalveluiden kehittäminen*
- *Koulutus lisää maaseudun asukkaiden ammattiosaamista, toiminta- valmiuksien kehittämistä ja yhteistyövalmiuksia*
- *Koulutus lisää ympäristöön ja energiaan liittyvää osaamista*
- *Koulutus lisää kansainvälisessä toiminnassa tarvittavia valmiuksien hankkimista ja kansainvälisenä yhteistyönä annettavaa koulutusta.*

(Hanketoimijan käsikirja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmista 2007-2013 rahoittaville hankkeille 2008, 10.)

Koulutushankkeissa on mahdollista tarjota koulutusta henkilöille, jotka toimivat koulutus- tai neuvontatyössä. Suunniteltaessa koulutushanketta on otettava huomioon, että koulutushankkeen tulisi koostua vähintään 20 oppitunnista, joiden kesto on 45 minuuttia. Koulutusta on mahdollista antaa yhdessä tai useammassa osassa niin, että kokonaisuudessaan koulutus koostuu enintään 45 opintopisteestä tai 30 opintovii- kosta. (Hanketoimijan käsikirja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmista 2007–2013 rahoittaville hankkeille 2008, 10-11.)

4.2 Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta – koulutushanke

4.2.1 Hankkeen tausta

Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutti toimi Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushankkeen vastuullisena toteuttajana ja hallinnoijana (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta 2012, 15.) Koulutushankkeen tavoitteena oli sekä maidon- että naudanlihantuotannon jatkuvuuden turvaaminen ja tuottavuuden sekä kannattavuuden parantaminen. Tämän lisäksi koulutushankkeen pitkän aikavälin kehittämistavoitteena oli parantaa maidon- ja naudanlihantuotannon kilpailukykyä. Hankkeen avulla pyrittiin parantamaan yrittäjien osaamista ja ylläpitämään heidän ammattitaitoaan sekä vahvistamaan maatilayrittäjien tulevaisuudenuskoa. Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta -koulutushankkeen tavoitteena oli myös lisätä investointeja maataloilla sekä parantaa perusmaatalouden kannattavuutta ja kilpailukykyä alentamalla tuotantokustannuksia. (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta 2012, 2.)

Kohderyhmänä hankkeella oli pääosin keskisuomalaiset maatilayrittäjät. Maatilayrittäjien lisäksi koulutusta kohdistettiin esimerkiksi tuotantoneuvojille. Tämän lisäksi muita hyödynsääjiä olivat teurastamot ja meijerit, maatalouskaupat sekä maataloudelle tuotantopanoksia tuottava teollisuus. (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta 2012, 5.)

Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushanke toimi maakunnassa 1.9.2008–31.8.2011 välisenä aikana. Koulutushankkeelle myönnettiin ensimmäinen jatkoaika 31.8.2012 asti ja toinen jatkoaika 31.8.2013 saakka. Hanke järjesti toisella jatkoajalla koulutuksia nurmi-, naudanlihan- sekä luomukotieläintuotantoon liittyen kun maidontuotantoon liittyvä koulutus jäi toisella jatkoajalla vähemmälle huomiolle. Hanke tarjosi maakunnan maataloustuottajille ajankohtaisia koulutuspäiviä, pienryhmätöitä ja opintomatkoja kotimaassa että ulkomailla. (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta -koulutushanke 2013.)

4.2.2 Hankkeen rahoittaja

Euroopan maaseuturahaston rahoitusta voi hakea Elinkeino, - liikenne, - ja ympäristökeskuksista (ELY). Rahoitusta voivat hakea maaseudun toimijat eri kehittämishank-

keisiin sekä yritykset, jotka toimivat maaseudulla. Manner-Suomen maaseutuohjelma 2007–2013 tehtiin ohjelmakauden rahoituksen toteutusta varten. Ohjelma on jaettu toimilinjoihin, joiden perusteella rahoituksen kohdistus tehdään. Nämä toimilinjat ovat:

1. *Maa- ja metsätalouden kilpailukyvyyn parantaminen*
2. *Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen*
3. *Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen*
4. *Paikallisten Leader-toimintaryhmien kautta toteutettava elinkeinojen ja yhteisöjen kehittäminen sekä kansainvälinen yhteistyö.*

(Euroopan maaseuturahasto 2013.)

Keski-Suomen ELY-keskus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013 toimi koulutushankkeen rahoittajana. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoitteena on säilyttää elinvoimainen ja toimiva maaseutu, parantaa ympäristön tilaa ja varmistaa uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö. Hanke toteutti toimilinjaa 1. *Maa- ja metsätalouden kilpailukyvyyn parantaminen*. Hankkeen toimenpiteet kohdistettiin maidon- ja naudanlihantuottajille sekä heidän sidosryhmille.

(Lahnamäki 2013, 2.)

4.2.3 Hankkeen budjetti

Kokonaisbudjetti hankkeella oli 1 399 702 €. Alla olevasta taulukosta (taulukko 1) nähdään kustannukset kustannuslajeittain tarkemmin. (Lahnamäki 2013, 14.)

Taulukko 1. Hankkeen kustannukset (Lahnamäki 2013, 14.)

KUSTANNUSLAJI	30.12.2008 Hyväksytty kustannus €
Palkkauskulut	216981,00
Ostopalvelut ja palkkiot	893039,00
Vuokrat	24727,00
Kotimaan matkakulut	183083,00
Ulkomaan matkakulut	34000,00
Muut kustannukset	47872,00
Kokonaiskustannukset	1399702,00

Hankkeessa yksityisen rahoituksen osuus oli kaikestaan 139 970,20 € (10 %). Suuren budjetin ansiosta hankkeen toteutus oli monipuolista ja laajaa. Myönteisen rahoituspäätöksen tultua hanke käynnistyi vuoden 2009 alussa. Hanke käynnistyi 4 kuukautta virallisen aloituspäivämäärän (1.9.2008) jälkeen. Tällä oli vaikutusta myös ensimmäisen vuoden kustannuskertymään, sillä se alensi kustannuksia budjettiin nähden. (Lahnamäki 2013, 14.)

Muutoshakemuksilla, joita hankkeessa tehtiin, haettiin muutoksia kustannuslajien välisiin muutoksiin. Muutoshakemukset menivät läpi ja ne hyväksyttiin Keski-Suomen Ely-keskuksessa. (Lahnamäki 2013, 15.) Kustannuslajien toteutuma oli taulukon 2 mukainen hankkeen päättyessä:

Taulukko 2. Kustannuslajien toteutuma hankkeen päättyessä (Lahnamäki 2013, 15.)

KUSTANNUSLAJI	BUDJETTI 2008-2013	TOTEUTUMA 5-8/2013	KUMULATIIVINEN	%
Palkat	658 401	54568	617548	94
Tilavuokrat	58 603	4785	66825	114
Kokouspalkkiot	7330	1200	7010	96
Ulkopuoliset palvelut	387 318	26717	381048	98
Matkakulut	141 553	5470	140 567	99
Ulkomaan matkakulut	78 583	0	637 30	81
Muut kulut	67 914	2700	72417	107

Kustannuskertymä oli hankkeen ollessa täydessä toiminnassa lähes budjetin mukainen. Kun hankkeen viimeisenä toimintavuotena maidontuotannon koulutukset siirtyivät ProAgrian MaitoPisnes –hankkeelle, alensi se hankkeen kustannuskertymää huomattavasti, sillä siihen asti maidontuotannon koulutukset olivat olleet hankkeen suurin volyyymi. Myönnetystä rahoituksesta jäi hankkeessa käyttämättä 50 558 €. Yksityisrahoituksen positiiviseen kertymään vaikutti yrittäjien runsas osallistuminen hankkeen toimintaan. (Lahnamäki 2013, 15.)

Koulutuskokonaisuus hankkeessa oli suuri, sillä eri koulutustapahtumia järjestettiin hankkeen aikana kaikestaan 437 ja niihin osallistui 955 eri henkilöä. Oppitunteja osallistujat tekivät hankkeessa yhteensä 16 499 ja osallistujat suorittivat oppilastyöpäiviä 3144 kpl. (Lahnamäki 2013, 17.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka hyvin hanke toteutui ja kuinka hyvin hankkeelle asetetut tavoitteet täyttyivät.

Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta tutkimuksessa selvitettiin seuraavanlaisia tutkimusongelmia:

- Kuinka hankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat?
- Miten hyvin hankkeen järjestämät koulutuspäivät onnistuivat ja saivatko vastaajat niistä ammatillista hyötyä?
- Kuinka hyvin opintomatkat järjestettiin ja niiden ammatillinen hyöty?
- Miten hankkeen järjestämä pienryhmätoiminta toteutui ja pienryhmän ammatillinen hyöty osallistujille?
- Mitä kehittämiskohteita ja puutteita hankkeen toiminnassa ilmeni?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimustavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä palautetta Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta -koulutushankkeen toimintaan liittyen. Tutkimuksen avulla pyrittiin myös selvittämään, kuinka hyvin hankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat, ja kartoittamaan yrittäjien tulevaisuuden suunnitelmia sekä kiinnostusta muun muassa lähi- ja luomuruoan tuottamisen suhteen. Tulevaisuuden suunnitelmia ja ajatuksia kerättiin, jotta tiedetään, millaiselle hankkeelle maakunnassa olisi mahdollisesti tarvetta tulevaisuudessa.

6.2 Tutkimusaineiston keruumenetelmät

6.2.1 Tutkimuksen luonne

Opinnäytetyö on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan kokemuksiin sekä mielipiteisiin perustuvaa tutkimusta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa korostettuja näkökulmia on muun muassa kieli ja ilmaisuus, kohteen esiintymisympäristö ja tausta sekä kohteen merkitys ja tarkoitus. (Laadullinen tutkimus n.d.) Kvalitatiivisen tutkimuksen lisäksi työssä on käytetty kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Määrällisessä tutkimuksessa kohdetta tullaan numeroiden ja tilastojen avulla. (Määrällinen tutkimus n.d.)

6.2.2 Kysely

Kysely on tietojen hankintaa, joka tehdään joko sähköisesti tai paperisella kyselylomakkeella. Kyselylomakkeella on kysymyksiä, joihin vastaajiksi valittujen henkilöiden halutaan vastaavan. (Järvinen & Järvinen 2004, 147.) Koulutushankkeelle tehdyssä tutkimuksessa aineisto kerättiin tekemällä sähköinen kysely Digium Enterprise -kyselyohjelmaa hyväksikäyttäen (ks. liite 1.). Sähköiseen kyselyyn päädyttiin, sillä kohderyhmä oli sen verran suuri, että sähköinen kysely oli paperikyselyä helpompi järjestää.

Kysely tehtiin tammikuussa 2013 ja se lähetettiin kaikkien osallistujien, kouluttajien sekä yhteistyökumppaneiden tiedossa olleisiin sähköposteihin. Sähköpostiosoitteet kerättiin osallistujarekisteri Kouran tiedoista. Sähköpostikyselyn lisäksi kyselyyn oli mahdollista vastata myös avoimen linkin kautta maaseudun tiedotuskanava Hinkalon sivustolla 22.1.-1.2.2013 välisenä aikana.

6.2.3 Haastattelu

Haastattelu on tietojen hankintaa, jossa tutkija keskustelee haastateltavan kanssa. Haastattelu on siis vuorovaikutustilanne, jossa haastateltava henkilö on tietolähteen asemassa ja tutkijan tehtävänä on edistää keskustelua. Vaikka haastattelu on herkkä menetelmä, on se silti tehokas, sillä tutkija voi saman tien tarkentaa saamaansa tietoa. (Järvinen & Järvinen 2004, 146.)

Kyselytutkimuksen lisäksi haastatteluja tehtiin ”Nautojen käyttäytyminen ja käsittely” –koulutuspäivässä 21.1.2013 sekä Saarijärven Nurmi-pienryhmässä 24.1.2013 (ks. liite 2). Haastateltavina olivat koulutuspäivään ja pienryhmään osallistuneet henkilöt, jotka pääsääntöisesti olivat maatalousyrittäjiä. Haastatteluja tehtiin, koska tätä kautta saatiin syvällisempää tietoa ja haastateltaville pystyi esittämään tarkentavia jatkokysymyksiä. Palautetta kerätessä haluttiin käyttää erilaisia menetelmiä, jotta saataisi varsin kattavasti palautetta hankkeen toiminnasta.

6.3 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointimenetelmät

Tutkimusaineisto käsiteltiin Digium Enterprise -ohjelmistolla ja tulokset esitettiin ohjelmistosta saatavilla raporteilla. Kyselyyn osallistuneilta saatu palaute analysoitiin kattavasti ja mahdollisimman monipuolisesti. Haastatteluista saadut tulokset koottiin ja tiivistettiin selkeäksi kokonaisuudeksi, ja ne lisättiin raporttiin sähköisen kyselytutkimustulosten joukkoon.

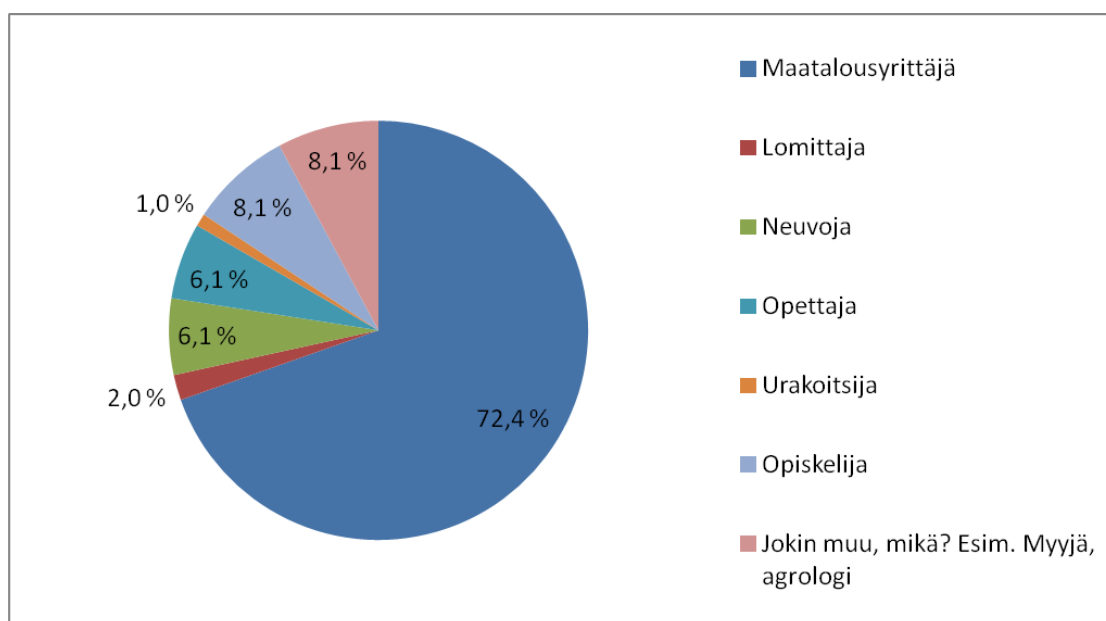
Kyselyyn lähetettiin sähköpostikutsuja yhteensä 585 kappaletta ja vastauksia näihin saatiin yhteensä 96 kappaletta (16 %). Hinkalon avoimen linkin kautta tuli kaksi vastausta, ja näin ollen kokonaisvastausmäärä kyselyssä oli 98 vastaajaa. Kyselystä lähetettiin muistutusviestejä kahdesti, ensimmäinen 28.1.2013 ja toinen 31.1.2013. Vähäinen vastausmäärä heikentää tulosten luotettavuutta, mutta tästä huolimatta kyselystä saatuja tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Vastaajien taustatiedot

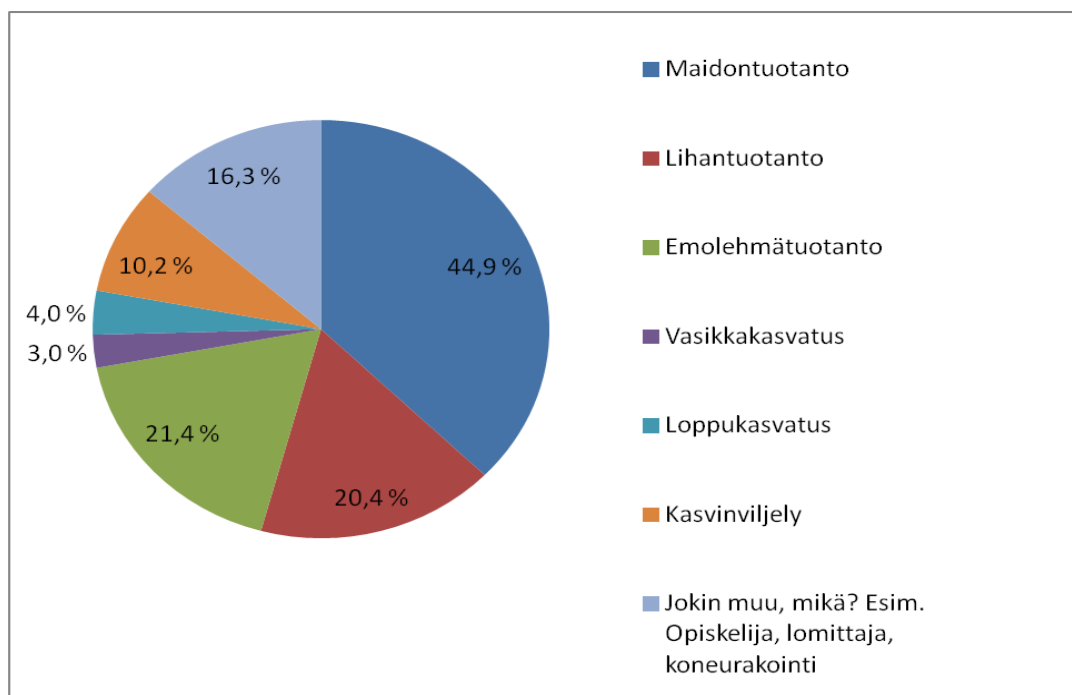
Sukupuolen mukaan katsottuna kyselyyn vastanneet jakautuvat tasan, sillä vastaajista sekä miehiä että naisia oli 49 vastaajaa (50 %). Taustoiltaan vastaajat olivat hyvin erityyppisissä työtehtävissä; vastaajien keskuudesta löytyi niin kaupan edustajia, myyntihenkilöitä kuin hanketyöntekijöitä (ks. kuvio 2). Tulosten perusteella kuitenkin noin kolme neljästä vastaajasta kertoi olevansa maatalousyrittäjiä (72,5 %). Maatalousyrittäjien suuri osuus ei yllätä, sillä hanke oli suunnattu pääosin heille. Opiskelijat

muodostivat toiseksi suurimman ryhmän (8,1 %) ja kolmanneksi suurimman ryhmän muodostivat opettajat ja neuvojat, joita molempia oli 6,1 % vastanneista. Lomittajia vastaajista oli vain 2 % ja urakoitsijoita vastaajien keskuudessa oli ainoastaan yksi henkilö.

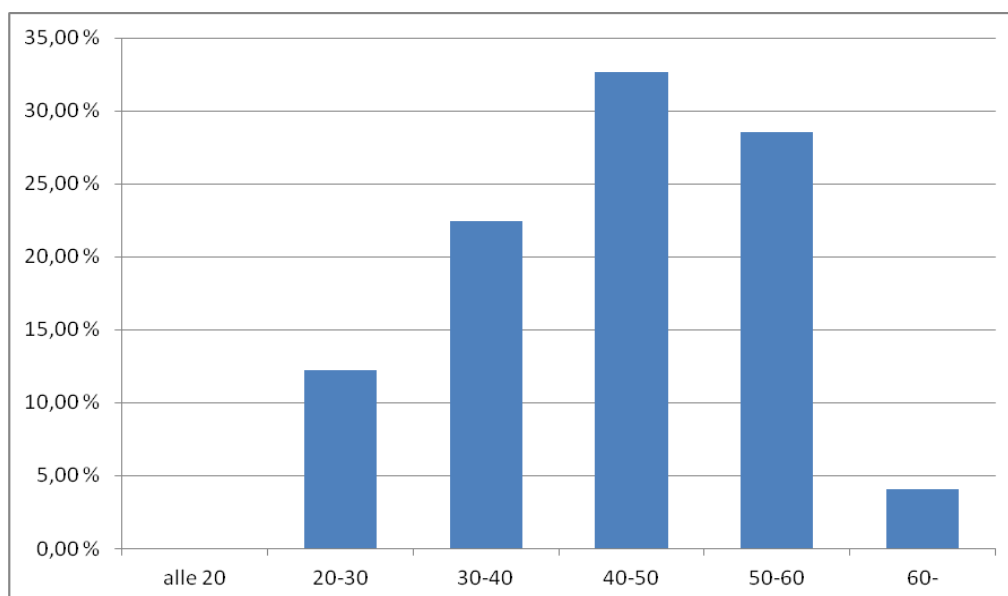
KUVIO 2. Vastaajien ammatti

Maatalousyrittäjistä suurin osa oli maidon- tai naudanlihantuottajia (ks. kuvio 3). Vastaajista 44,9 % oli maidontuottajia ja lihantuottajia oli puolestaan 41,8 % vastanneista (emolehmä- ja naudanlihantuottajat). Kasvinviljelijöitä vastanneista oli 10,2 % ja muiden vastaajien osuus oli 16,3 %, joka pitää sisällään muun muassa lomittajat, koneurakoitsijat sekä opiskelijat.

KUVIO 3. Vastaajien tuotantosuunta

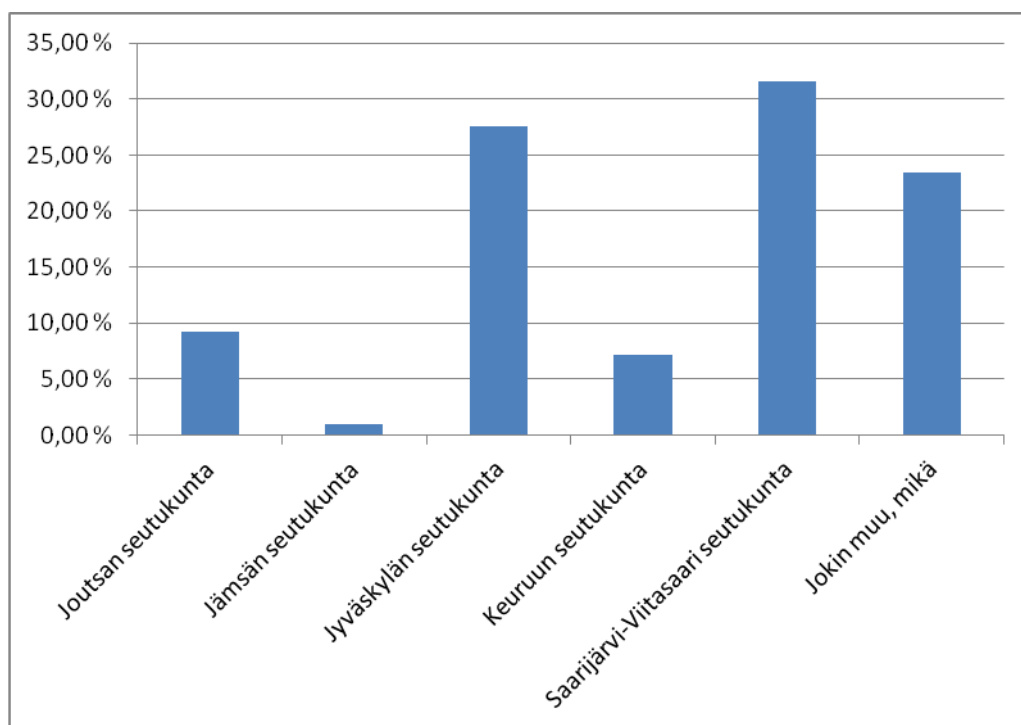
Yhteensä 65,1 % vastaajista oli yli 40-vuotiaita. Vastaajien joukosta ei ollut yhtään alle 20-vuotiasta vastaajaa. Vastaajien ikä jakaantui seuraavasti (ks. kuvio 4).

KUVIO 4. Vastaajien ikäjakauma

Vastaajat saattoivat toimia eri rooleissa hankkeessa mukana: osallistujina, kouluttajina tai yhteistyökumppaneina. Tästä syystä vastaajilla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vastausvaihtoehto kysyttäessä heidän roolia hankkeessa. 94,9 % vastaajista toimi hankkeessa osallistujan roolissa. Kouluttajia vastanneista oli 9,1 % ja yhteistyökumppaneita 8,1 %.

Kuviossa 5 on esitelty kyselyyn vastanneiden seutukunnat. Seutukunnista Saarijärvi-Viitasaari seudun ihmiset olivat kaikkein aktiivisimpia vastaamaan kyselyyn (31,6 %). Tämän lisäksi vastauksia saatiin paljon myös Jyväskylän seutukunnasta (27,5 %), Joutsan seutukunnasta tuli 9,1 % vastauksista ja Keuruun seutukunnasta 7,1 %. Jämsän seutukunnasta saatiin ainoastaan yksi vastaus. Vastauksia saatiin myös Keski-Suomen ulkopuolelta, kuten Savosta, Pohjanmaalta ja Päijät-Hämeestä.

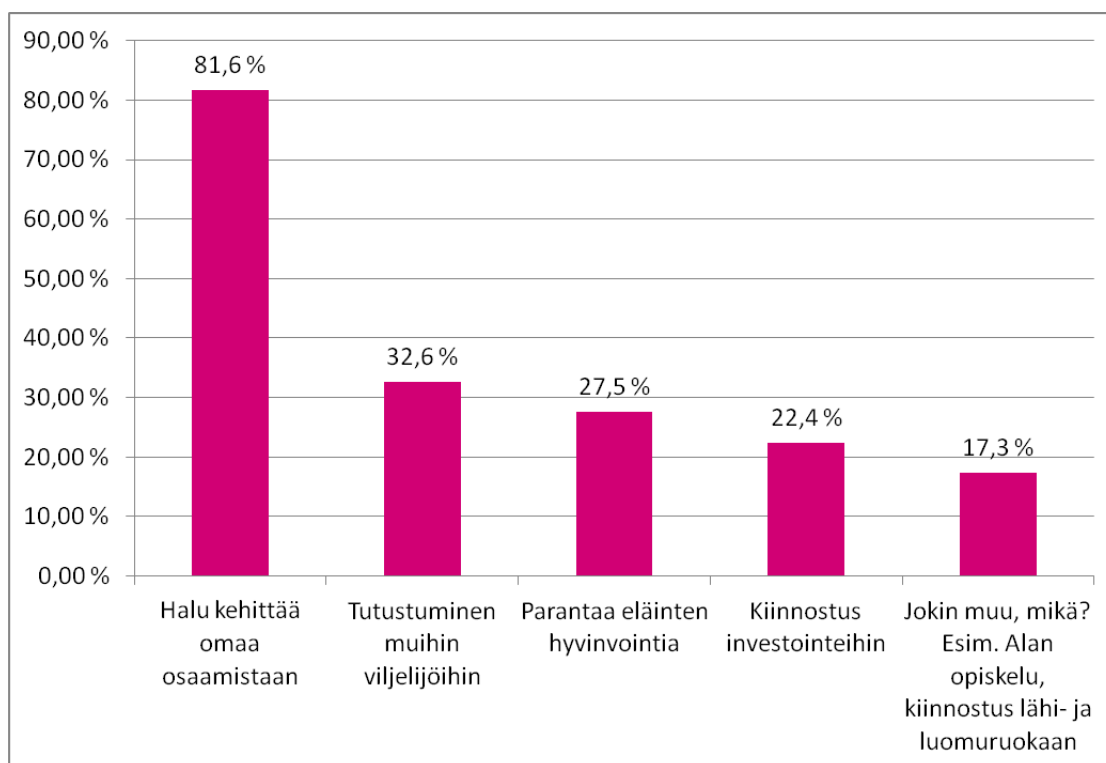
KUVIO 5. Vastaajien seutukunta

Vastaajat olivat mukana hankkeen toiminnassa pääsääntöisesti kahdesta neljään vuotta. Suurin osa vastaajista (31,6 %) oli mukana alusta alkaen. 23,4 % oli mukana 3

vuotta ja 27,5 % vastaajista oli mukana hankkeen toiminnassa 2 vuotta. Vastaajista ainoastaan 7,1 % olivat olleet mukana hankkeen toiminnassa alle vuoden verran.

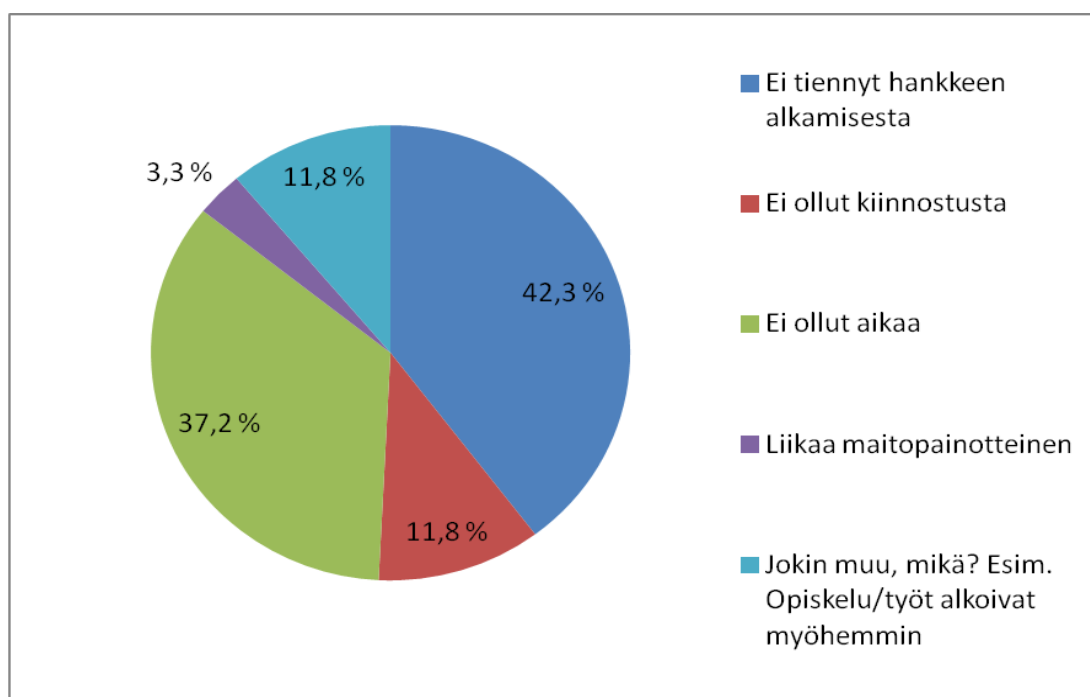
Kartoitettaessa syitä hankkeen toimintaan osallistumiselle pystyivät vastaajat valitsemaan yhden tai useamman vastausvaihtoehdon. Kuviossa 6 on esitetty vastaajien syyt osallistumiselle. Yksimielisesti oltiin sitä mieltä, että mukaan lähdettiin, jotta omaa tuotantoa ja osaamista voitiin kehittää (81,6 %). Toinen tärkeä peruste hankkeeseen mukaan lähtemiselle oli tutustuminen muihin viljelijöihin (32,6 %). Kolmanneksi suurin syy oli halu parantaa eläinten hyvinvointia (27,5 %). Vastanneista 22,4 %:lla oli kiinnostusta myös investointeihin. Muita syitä hankkeen toimintaan osallistumiselle olivat esimerkiksi yhteistyökumppanuus, alan opiskelu sekä kiinnostus paikallisen lähi- ja luomuruoan tuottamiseen ja myyntiin.

KUVIO 6. Vastaajien syitä hankkeessa mukanaololle

42,3 % vastanneista ei tiennyt hankkeen alkamisesta ja tämän takia eivät voineet lähteä mukaan hankkeen toimintaan heti sen alkaessa (ks. kuvio 7). 37,2 % vastaajis-

ta puolestaan ilmoitti, ettei ollut aikaa lähteä mukaan hankkeen toimintaan ja 11,8 % vastanneista ei ollut kiinnostusta hanketta kohtaan. Tämän lisäksi muita syitä olivat, että työt/opiskelut alkoivat vasta myöhemmin ja hankkeen toimintaan lähdettiin mukaan, kun koulutuspäivien aiheet olivat kiinnostavia.

KUVIO 7. Syitä, miksei lähdetty mukaan hankkeen toimintaan heti sen käynnistyttyä

7.2 Odotukset hanketta kohtaan

Avoimissa vastauksissa vastaajat kertoivat heidän ennakko-odotuksia hanketta kohtaan hankkeen toiminnan alkaessa. Odotuksia hanketta kohtaan oli paljon ja ne olivat hyvin erilaisia. Suurin osa ennakko-odotuksista toteutui. Toteutunut ennakko-odotus esimerkiksi oli, että hankkeen järjestämien koulutuspäivien odotettiin olevan ajan-kohtaisia ja osallistujat saivat uutta tietoa tuotantoeläinten hyvinvointiin ja hoitoon liittyen.

Odotukset täyttyivät kaikin puolin, uutta oppia on tullut maitopuolelta mikä itseä eniten kiinnosti.

Odotukset: ajankohtaisten koulutusteemojen tarjoaminen viljelijöille, uusia ideoita tuovat ulkomaanmatkat, potkua ja uskonvahvistusta investointien toteuttamiseksi, yhteishengen nostattamista. Odotukset ovat täyttyneet hyvin.

Odotin saavani uutta ja ajankohtaista tietoa eläinten hoitoon ja hyvinvointiin liittyen ja hanke vastasi täysin odotuksiani.

Hanke jopa joidenkin vastaajien mielestä ylitti sille asetetut ennakko-odotukset.

Ylitti odotukset, varsinkin yllätyin positiivisesti JAMK:n ja hankkeen henkilöiden ammattitaidosta.

Täyttyivä ja vähän enemmänkin. Löysin tuotanto suunna ja elämisen mahdollisuuden kotiseudullani. Sain uusia ystäviä joita en olisi varmasti muuten ikinä löytänyt. Olen heihin yhteydessä päivittäin. ja saan koko ajan nevoja ja apua.

Odotuksena hanketta kohtaan oli myös Keski-Suomen maitomäärän säilyttäminen nykyisellään, kasvattaa investointien määrää alueella ja kehittää sekä ylläpitää yhteistyöverkostoa. Vastaajat odottivat myös näkevänsä muiden tilojen toimintaa ja saavansa sieltä ideoita omaan toimintaan. Hanke täytti nämä odotukset täysin.

Yhteistyöverkoston kehittäminen ja ylläpitäminen, asiakaskontaktien löytäminen ja vahvistaminen. Kyllä täyttyivät

Täydentää omaa osaamista. Sain uusia kontakteja. Näin kuinka asiat tehdään muualla. Henki oli hyvä ja kannustava.

Vaikka hanke täytti hyvin vastaajien ennakko-odotukset, niin hankkeen toiminnassa olon aikana odotettiin enemmän yhteistyöhankkeita nurmiviljelijöiden sekä karjatilallisten kesken. Koettiin, ettei yhteistyökuvioita syntynyt niin paljon, mitä olisi toivottu.

7.3 Hankkeen tiedottaminen ja medianäkyvyys

7.3.1 Tiedottaminen

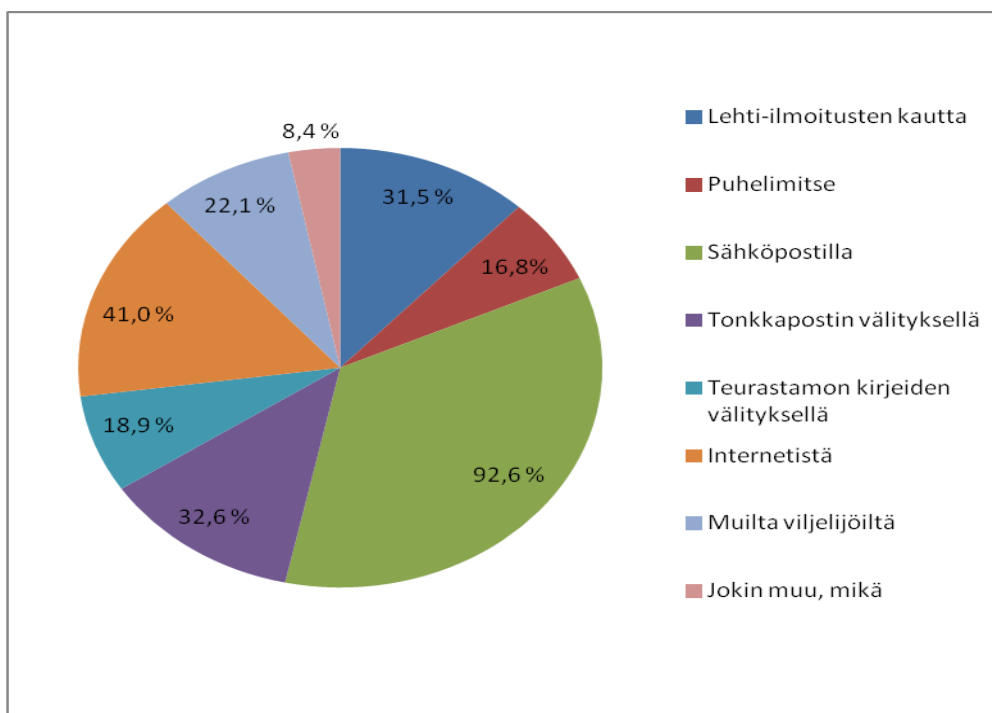
Hankkeen toimenpidekohtainen tiedotus tehtiin pääosin maaseudun tiedotushanke Hinkalo –sivuston kautta. Koulutustapahtumista riippuen myös sidosryhmien edustajat toimivat osittain tiedotuskanavina, esimerkiksi meijerin neuvojat sekä tuottajakirjeet (paperinen ja sähköinen). Tuottajakirjeiden kautta saatiin tavoitettua suurin osa

Keski-Suomen maidontuottajista ja tästä syystä se oli merkittävä tiedotuskanava. Naudanlihantuottajat puolestaan tavoitettiin hyvin Saarioisen tuottajapostin kautta. Kullekin kohderyhmälle tarkoitettuja tapahtumia markkinoitiin sidosryhmien kanavien kautta. Hankkeen tiedottamiseen käytettiin myös sähköpostia ja kirjeitä ilmoittautumisajan päättymisen lähestyessä. Tilanteen vaatiessa saatettiin tehdä suoramarkkinointia myös puhelimitse. (Viestintäsuunnitelma 2009).

Viestintäsuunnitelman (2009) mukaan hankkeesta tiedotettiin mediassa hankkeen alkaessa sen tavoitteista, vuosittain järjestetyistä koulutuksista, julkaisun valmistumisesta sekä hankkeen päättyessä sen tuloksista. Hanke pyrittiin saamaan tutuksi suurelle yleisölle mediatiedotuksen kautta.

Kyselyn perusteella vastaajat olivat varsin tyytyväisiä hankkeen tapaan tiedottaa toiminnastaan. Tiedottaminen hankkeen toiminnasta koettiin riittäväksi ja se tehtiin tarpeeksi ajoissa. Vastaajista lähes kaikki (96,9 %) olivat tätä mieltä. Reilut puolet vastaajista (56,6 %) ilmoitti käyttävänsä www.hinkalo.fi –sivustolta löytyvää Agritietopankkia hyödykseen.

Tiedotuskanavista sähköposti valikoitui parhaimmaksi kanavaksi tiedottaa hankkeen toiminnasta. Vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi vastausvaihtoehto. Vastaajista peräti 92,6 % vastaajista oli sähköpostin kannalla (ks. kuvio 8). Tonkkaposti, Internet sekä lehti-ilmoitukset koettiin myös tärkeiksi kanaviksi hankkeen toiminnan tiedottamisesta. 22,1 % vastaajista sai tietoa hankkeen toiminnasta muilta viljelijöiltä. Tämän lisäksi tietoa hankkeen tulevista tapahtumista ja toiminnasta sai ammattikorkeakoulun, nautakerhon sekä JAMK:n henkilökunnan kautta.

KUVIO 8. Suosituimmat tiedotuskanavat

7.3.2 Näkyvyys mediassa

Avoimen kysymyksen vastauksista käy selväksi, että vastaajat olivat varsin erimielisiä hankkeen näkyvyyteen mediassa. Monen vastaajan mielestä näkyvyyttä olisi voinut olla enemmänkin.

Lehdissä olisi voinut olla näkyvyyttä enemmänkin, paikallisuutisiin hankke pääsi jonkun verran erilaisten koulutuspäivien ansiosta. Mutta tuskin sitä näkyvyyttä mediassa liikaa on.

Alka hyvin, maaseudun hankkeisiin nähden. Alueelliset mediat eivät ole kovin kiinnostuneita maataloudesta, joten se vaikuttaa myös siihen kuinka paljon saa näkyvyyttä.

Kyllä paikallis lehdet olisivat voineet ottaa enemmänkin aiheita tästä hankkeesta. monta hyvää tarinaa olisi voinut kirjoittaa vuosien saatossa.

Medianäkyvyyttä ei mielestäni ole ollut mutta sisäinen viestintä on ollut hyvää ja tehokasta, kaikki halukkaat ovat varmasti hankkeen löytäneet.

Enemmänkin olisi voinut olla näkyvyyttä 'yli rajojen' eli viereisiin maakuntiin.

Avoimissa vastauksissa pohdittiin, olisiko hanke voinut toimintansa alussa markkinoida toimintaansa lähettämällä tuottajille ja yrittäjille kirjeen, jossa olisi kerrottu hankkeen toiminnasta ja tätä kautta houkuteltu mukaan. Vastaajat toivoivat muutenkin enemmän tilakohtaisempaa mainontaa suoraan tuottajille.

Olisiko voinut markkinoida vielä esim. kirjeillä suoraan kaikille alueen maatalousyrittäjille ja maatalouden harjoittajille. Vaikka yksi kirje hankkeen alettua, jossa olisi siitä kerrottu ja houkuteltu mukaan. Muuten oli aika hyvin näkyvillä eri medioissa.

Hyvin, mainontaa olisi voinut olla enemmän ja ehkä tilakohtaisempaa/tuottajille suoraan. Vaikka ne jotka käyvät koulutuksissa saivat kyllä hyvin tietoa, esim tonkkapostissa, kaikki vaan eivät lue niitäkään.

7.4 Hankkeen tavoitteiden toteutuminen vastaajien näkökulmasta

Koulutushankkeen pitkän aikavälin tärkeimpänä kehittämistavoitteena oli parantaa sekä maidon- että naudanlihantuotannon kilpailukykyä Keski-Suomen alueella. Hankkeen tavoitteena oli myös tukea maidon ja naudanlihan tuotannon tuotantomäärän pysymistä nykytasolla Keski-Suomessa ja se pyrki myös edistämään yhteistyötä tilojen välillä. Kilpailukyvyn parantaminen vaati maatilayrittäjien johtamistaitojen ja toiminnan suunnitelmallisuuden kehittämistä. (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta 2012, 6.)

Hankkeen hankesuunnitelmaan oli kirjattu neljä tavoitetta:

1. *Kehittynyt yritystoimintaosaaminen mahdollistaa maatilojen tuottavuuden lisääntymisen ja kannattavuuden parantumisen*
2. *Nykyisen ja uuden teknologian parempi hyödyntäminen tehostaa maatilojen tuotantotoimintaa ja lisää kannattavuutta*
3. *Yrittäjien tietoisuus tuotantoeläinten terveyden, hyvinvoinnin ja eläinaineksen laadun merkityksestä yritystoiminnan kannattavuuteen ja yrityskuvaan on kasvanut*
4. *JAMK:n rooli Keski-Suomen alueen maatalousosaamisen edistäjänä on vahvistunut.*

(Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta 2012, 6.)

Kyselyssä saatujen vastausten perusteella hankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat kohtalaisen hyvin (ks. taulukko 3). Parhaiten tavoitteista toteutui yrittäjien tietoisuus tuotantoeläinten terveyden, hyvinvoinnin ja eläinaineksen laadun merkityksestä yritystoiminnan kannattavuuteen on kasvanut (ka 3,07). Vastaajien mielestä heikoiten puolestaan täyttyi maatilojen tuottavuuden ja kannattavuuden parantuminen (ka 2,58).

Jos kaikkien väittämien mielipidejakaumia katsotaan taulukon 3 pohjalta, huomataan, että yleisin vastaus on ollut 3 (hyvin). Vastaavasti vastausvaihtoehto heikosti on valittu ainoastaan prosentissa kaikissa tapauksissa. Vastaajista keskimäärin 13 % ei osannut sanoa mielipidettään tavoitteiden toteutumisesta tai toteutumattomuudesta.

Taulukko 3. Arvio hankkeen tavoitteiden toteutumisesta

	Heikosti (1)	Kohtalaisesti (2)	Hyvin (3)	Erinomaisesti (4)	En osaa sanoa (0)	Yhteensä
Maatilojen tuottavuuden ja kannattavuuden parantuminen (ka: 2,58)	1	2	3	4	0	100 %
Uuden teknologian hyödyntäminen maatilojen toiminnassa (ka: 2,68)	2	3	4	0		100 %
Yrittäjien tietoisuus tuotantoeläinten terveyden, hyvinvoinnin ja eläinaineksen laadun merkityksestä yritystoiminnan kannattavuuteen ja yrityskuvaan on kasvanut(ka: 3,07)	2	3	4	0		100 %
JAMK:n rooli Keski-Suomen alueen maatalousosaamisen edistäjä-	1	2	3	4	0	100 %

nä on vahvistunut (ka: 2,93)						
Yhteensä	1 %	24 %	51 %	11 %	13 %	

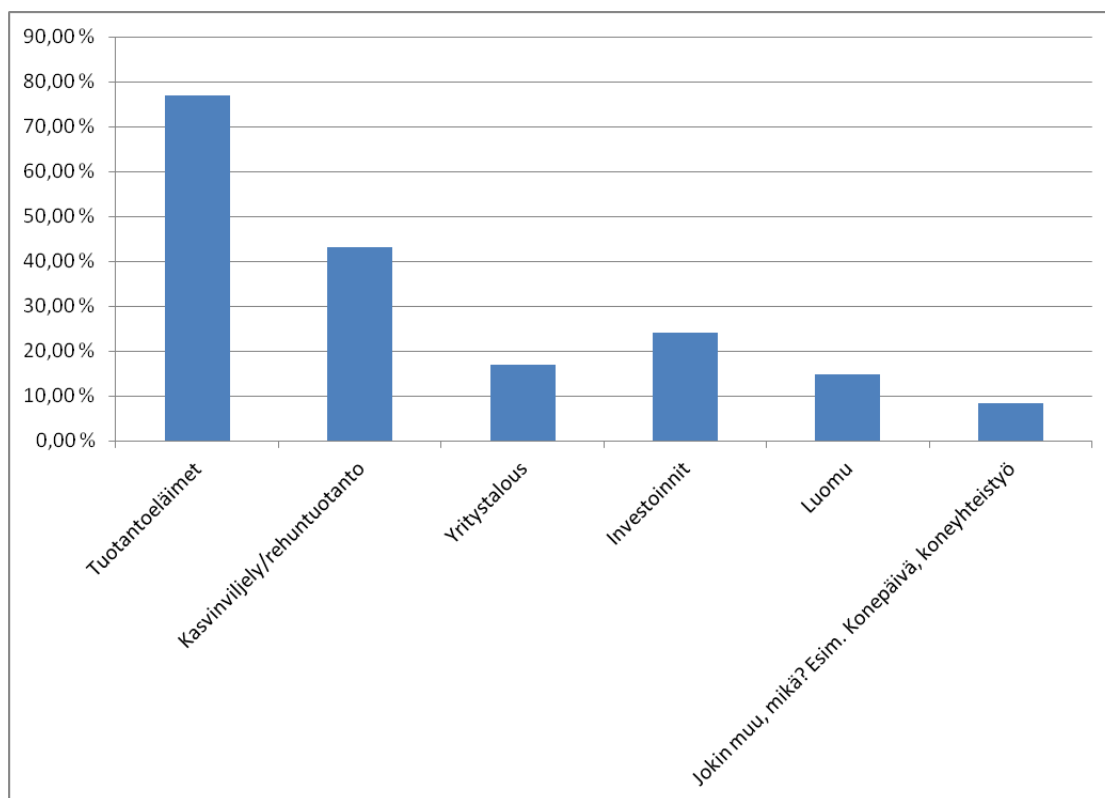
7.5 Koulutuspäivät

7.5.1 Osallistuminen ja kiinnostavimmat koulutuspäivä –aiheet

Hanke tarjosi maakunnan maatalousyrittäjille ajankohtaisia koulutuksia, joiden teemoina oli muun muassa eläinten jalostus, terveys ja hyvinvointi, ruokinta, investoinnin suunnittelu ja läpivienti sekä yritysten talouden hallinta. Koulutuspäivät olivat päivän tai useamman päivän mittaisia koulutuksia, jotka muodostivat yhtenäisen kokonaisuuden. (Hinkalo 2013.)

Kaikkiaan 96,9 % vastaajista osallistui hankkeen järjestämiin koulutuspäiviin. Kysyttäessä kiinnostavimpia koulutuspäivä teemoja, on vastaajilla ollut mahdollisuus valita yksi tai useampi vastausvaihtoehto. Kuten kuviossa 9 on esitelty, ovat tuotantoeläimiä käsittelevät koulutuspäivät kiinnostaneet eniten (76,8 %). Tämän lisäksi mielenkiintoisia koulutuspäivien aiheita olivat muun muassa kasvinviljely/rehuntuotanto (43,1 %) sekä investoinnit (24,2 %). Yritystalouteen liittyviin koulutuspäiviin osallistuttiin 16,8 % verran ja luomu koulutuksiin puolestaan 14,7 % verran. Osallistumisia oli myös esimerkiksi konepäivään sekä koneyhteistyö koulutuspäiviin.

KUVIO 9. Kiinnostavimmat koulutuspäivien aiheet

7.5.2 Vastaajien arvio koulutuspäivistä

Vastaajilta saatiin suurelta osin positiivista palautetta koulutuspäivistä. Yleisesti ottaen koettiin, että tiedotus koulutuksista oli riittävää ja koulutuspäivien määrään oltiin tyytyväisiä, sillä tarjontaa oli monipuolisesti ja paljon (ks. taulukko 4). Vastaajat olivat tyytyväisiä koulutuspäivien aiheisiin, sillä niitä pidettiin ajankohtaisina ja varsin hyödyllisinä. Myös luennoitsijoita käytettiin vastaajien mielestä monipuolisesti. Luennoitsijoilla koettiin olevan asiantuntemusta aiheesta ja heillä oli suurelta osin hyvin selkeitä ja havainnollisia esityksiä. Jokseenkin samaa mieltä oltiin siitä, että koulutuspäivien ajankohdat olivat valittu hyvin.

Taulukko 4. Vastaajien arvio hankkeen järjestämisestä koulutuspäivistä

	Täysin eri mieltä (1)	Jokseenkin eri mieltä (2)	Jokseenkin samaa mieltä (3)	Täysin samaa mieltä (4)	En osaa sanoa (0)	Yhteensä
Koulutusten aiheet ovat olleet hyödyllisiä ja ajankohtaisia (ka: 3,57)						100 %
Luennoitsijoita on ollut monipuolisesti (ka: 3,56)						100 %
Luennoitsijat ovat olleet asiantuntevia (ka: 3,49)						100 %
Koulutusten ajankohdat ovat olleet hyvin valittuja (ka: 3,32)						100 %
Koulutuksista on tiedotettu riittävästi (ka: 3,62)						100 %
Koulutuksia on ollut riittävästi (ka: 3,49)						100 %
Tuottajien toiveet koulutuspäivien aiheista otettiin huomioon (ka: 3,54)						100 %
Yhteensä	1 %	2 %	39 %	52 %	6 %	

Kyselystä saaduista tuloksista käy ilmi samat asiat kuin eri koulutuspäiviltä kerätyn palautteen kanssa. Poikkeuksena mielipide koulutuspäivien ajankohdan valinnasta, sillä koulutuspäivillä kerätyissä palautteissa kritisoitiin koulutuspäivien huonosta ajankohdasta. Koulutuspäivistä toivottiin enemmän kirjallista materiaalia jaettavaksi ja toivottiin, että koulutuspäivät voisivat olla hieman lyhyempiä, jolloin niihin olisi mahdollista osallistua paremmin. Koulutusten pitopaikkoihin kaivattiin myös selkeämpää ohjeistusta, sillä välillä koettiin haastavaksi löytää perille oikeaan paikkaan ja suunnistaminen kartan kanssa oli monen mielestä hankalaa ja aikaa vievää. Muilta

osin koulutuspäivien järjestelyihin oltiin vastaajien keskuudessa tyytyväisiä, niin tarjoi- luun kuin käytännön harjoituksiinkin.

7.5.3 Koulutuspäivien tarpeellisuus

Avoimen kysymyksen avulla kartoitettiin mielipiteitä koulutuspäivien tarpeellisuudesta. Kaiken kaikkiaan koulutuspäivät koettiin varsin tarpeellisiksi ja aiheet mielenkiintoisiksi sekä hyödyllisiksi. Koettiin, että tietoa oli monipuolisesti saatavilla, jota sitten pystytään hyödyntämään omassa toiminnassa.

Olen itsekin aloitteleva yrittäjä, joten uutta tietoa tuli todella paljon ja monipuolisesti. Koulutuspäivät olivat todella tarpeellisia ja mukavia. Niitä aina odotti innolla, koska ryhmäkin oli niin mukava ja sai tavata toisia viljelijöitä.

Sain - pysyäkseni kehityksessä mukana on hyvä käydä tämän tyyllisissä koulutuksissa.

sain uusinta tutkimustietoa Suomesta, kansainvälistä huipputietoa Kanadasta, erittäin tarpeellisia koulutuspäiviä

Kyllä. Koulutuspäivät ovat aina satsausta omaan ammattitaitoon ja osaamiseen!

Kyllä vaan, tuollasilla koulutus päivillä tulee aina sitä hiljaistakin tietoa kun toisilta tuottajilta tulee kokemuksia. Niistä voi oppia ja kokeilla taas uusia asioita.

Joidenkin mielestä hankkeen edetessä tarjonta kasvoi liikaa, jolloin ei enää jaksettu seurata tarjontaa. Koettiin myös, että samat aiheet pyörivät vuodesta toiseen.

Aluksi kyllä. Sitten koulutuspäivien määrä kasvoi liian suureksi, eikä enää jaksanut kiinnostua seuraamaan tarjontaa

Samaa asiaa monessa koulutuksessa, samat aiheet pyörivät vuodesta toiseen

Vastaajat olisivat kaivanneet enemmän ajankohtaisia koulutuspäiviä kasvinviljelyyn, luomuun sekä naudanlihantuotantoon liittyen. Myös kirjanpidosta, tilojen yhteistoi- minnan kehittämisestä, kustannusten hallinnasta ja työssä jaksamisesta olisi kaivattu enemmän koulutuksia vastaajien keskuudessa.

Vuoden aikana olen saanut postia hankkeeseen liittyen. Ajankohtaista kasvinviljely tai luomukoulutusta ei ole mielestäni ollut tarjolla.

Naudanlihantuotantoon ei ollut oikein uutta tietoa. koulutuspäivät tarpeellisia muita saman alan tuottajia tapaa.

7.5.4 Ulkomaalaiset luennoitsijat ja tulkkaus

Hanke käytti järjestämässään koulutuspäivissä jonkun verran ulkomaalaisia luennoitsijoita. Kyselyssä kartoitettiin näkemyksiä ulkomaalaisista luennoitsijoista ja siitä, kuinka hyvin tulkkaus onnistui. Kyselyyn vastanneiden vastauksista ilmeni, että ulkomaalaisiin luennoitsijoihin oltiin melko tyytyväisiä. Avoimen kysymyksen vastauksista kävi selväksi, että ulkomaalaiset luennoitsijat tuovat sopivaa vaihtelua ja uutta tietoa maailmalta.

Tulevaisuuden hankkeita ajatellen ulkomaalaisia luennoitsijoita toivotaan käytettävän jatkossakin, sillä ne tuovat erilaista näkökulmaa asioihin ja uusia tuulia maailmalta. Vastaajat kokivat, että ulkomailla maatalous on paljon kehittyneempää kuin Suomessa ja tästä syystä on tärkeä kuulla heidän näkemyksiä asioista ja siitä, missä maailmalla maatalouden osalta mennään.

Tulkkauksesta ja sen toimivuudesta oltiin varsin erimielisiä. Vastaajia, joilla oli riittävän hyvä kielitaito, tulkkaus häiritsi luennoitsijan seuraamista. Vastaajat, jotka turvautuivat tulkkaukseen, olivat siihen tyytyväisiä, sillä he kokivat sen toimivan moitteettomasti. Vastaajat ehdottivat tulkkausta tarvitseville henkilöille kuulokkeita, joista luennon kuulee käännettynä, jotta muiden kuuntelemista ei häirittäisi.

Tulkkaus häiritsee englanninkielisten luennoitsijoiden seuraamista, koska oma kielitaito riittää. Kuulokkeet tulkkausta tarvitseville on ok!

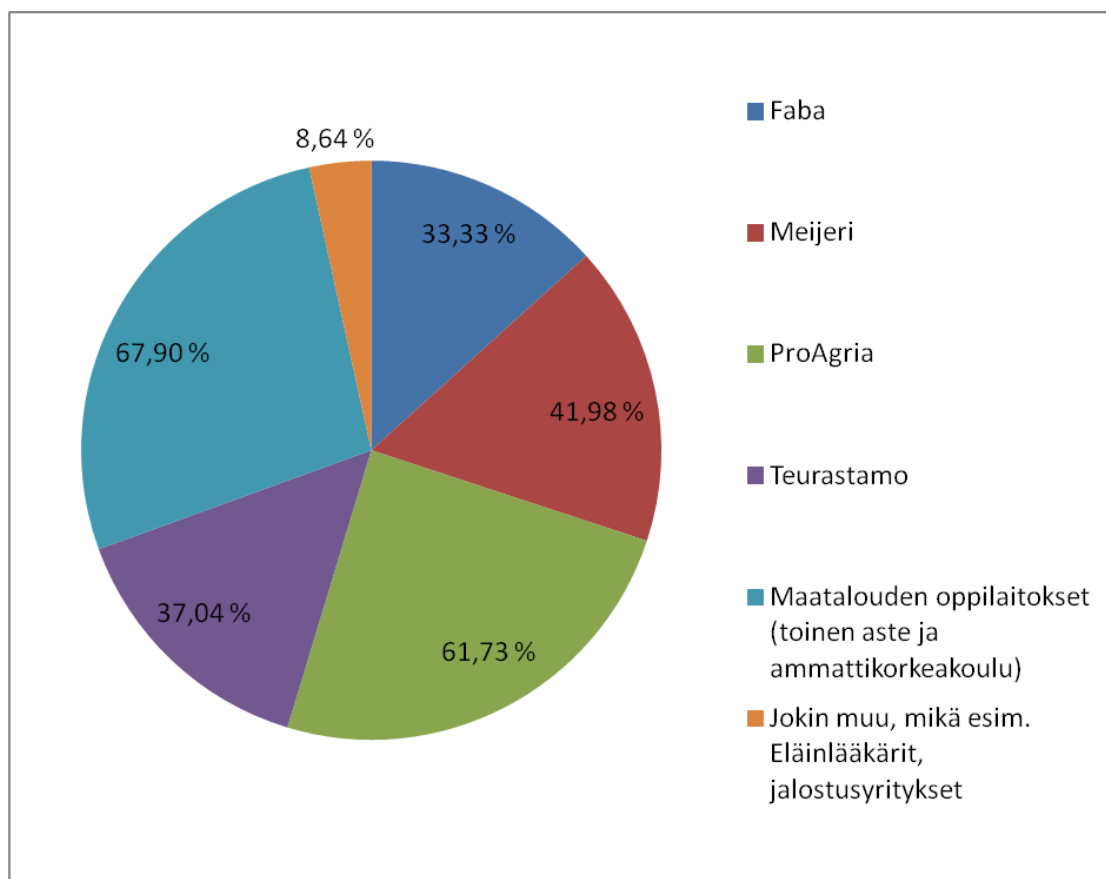
Tulkkaus toiminut hyvin, kannatan ulkomaisten asiantuntijoiden käyttöä. Kotimaassakin on hyviä tyyppejä, mutta valitettavasti muualla maailmassa (mm. Tanska, Hollanti, Yhdysvallat, Kanada) kehitys on edellä suomea ja siksi tietoa pitää hakea siltä enemmän.

Ulkomaalaiset luennoitsijat tuovat uusia tuulia / erilaisia näkökulmia kulkiessaan. Simultaanitulkkaukset toimivat hyvin.

Ulkomaalaiset luennoitsijat alansa huippuja, lisää tarvitaan, en tarvinnut tulkkausta

7.5.5 Koulutuspäiviä järjestävät tahot

Kysyttäessä vastaajilta heidän toiveitaan koulutuspäiviä järjestävistä tahoista, oli heillä mahdollisuus valita yksi tai useampi vastausvaihtoehto. Vastauksista käy ilmi, että maatalouden oppilaitosten toivotaan jatkossakin järjestävän koulutuksia maatalousyrittäjille (ks. kuvio 10), sillä reilu puolet (67,9 %) olivat maatalouden oppilaitosten kannalla. Myös ProAgrialta toivotaan koulutuksia tulevaisuudessa (61,7 %). Puolestaan meijereiden ja teurastamoiden ei odoteta niin paljon järjestettävän koulutuksia. Muita koulutuksia järjestävistä tahoista mainittiin eläinlääkärit, jalostusyritykset sekä rehualan yritykset. Hankkeen onnistuminen kasvatti yrittäjien luottamusta siihen, että maatalousoppilaitokset järjestävät hyviä koulutuksia maatalousyrittäjille. Tämä on varmasti yksi syy siihen, että maatalousoppilaitosten toivotaan jatkossakin järjestävän koulutuksia alan toimijoille.

KUVIO 10. Vastaajien toiveet koulutuspäiviä järjestävistä tahoista

7.5.6 Kouluttautuminen Internetin välityksellä tulevaisuudessa

Kyselyssä kartoitettiin näkökulmaa ajatuksesta, että tulevaisuudessa koulutuspäiviin olisi mahdollista osallistua Internetin välityksellä. Avoimen kysymyksen kautta vastaajat pystyivät vapaasti kertomaan mielipiteensä.

Idea jakoi vastaajien näkemykset asiasta. Ideasta oltiin suurelta osin kiinnostuneita, sillä osa vastaajista oli joutunut aikataulullisista syistä jättämään jonkun koulutuspäivän väliin. Vastaajat kokivat, että Internetin välityksellä koulutuspäivän sisällön voisi helposti katsoa jälkeenpäin ja saisi näin saman tiedon kuin paikan päällä. Tiloilta on vaikea lähteä päivän kestäviin koulutuksiin, sillä työ on hyvin sitovaa. Idean kannalla olivat myös perheelliset äidit, sillä he pystyisivät lastenhoidon ohella seuraamaan myös koulutusta.

Ehdottomasti olisin kiinnostunut, sillä maatalous on niin sitovaa, että tilalta on vaikea lähteä kovin kauaksi tai oman vapaa-ajan kannalta on ikävää käyttää matkoihin kovin montaa tuntia päivässä

Voisi olla hyväkin idea, sillä nyt aikataulullisista syistä kaikkiin mielenkiintoisiin koulutuspäiviin ei pysty osallistumaan päällekkäisten menojen vuoksi. Tai jos koulutuspäivä olisi kaukana ja tilalla olisi joku kriittinen tilanne ettei pysty irtoamaan töistä niin pystyisi kotoa käsin osallistumaan tai katsomaan koulutuspäivän jälkikäteen. On kiinnostusta

kyllä ehdottomasti. jos koulutus ei tuntuisikaan itselleen kiinnostavalta olisi sen katsominen helppo lopettaa. paikalta kun ei kehtaa liueta heti pois.. toisaalta paikalla olemisessa saa sosiaalisia kontakteja

Osallistuisin ehdottomasti. Pienten lasten äitinä tällainen kotona tapahtuva koulutus olisi helppoa järjestää.

Tämä olisi erittäin hyvä, varsinkin jos aihe ei vaadi laitteistoon ja tekniikkaan tutustumista. Kannatan kovasti jo mm. turhien ajomatkojen välttämiseksi.

Osa kyselyyn vastanneista oli etäkoulutusta vastaan. Heidän näkemyksen mukaan osallistuminen, keskustelu ja ajatusten vaihto luennoitsijan ja muiden tuottajien kanssa on koulutuspäivien tärkeintä antia. Internet yhteydet eivät ole tarpeeksi hyvät kaikkialla maaseutua, jotta Internetin välityksellä olisi mahdollista kouluttautua.

Tärkeää on päästä suoraan kontaktiin ihan henkilökohtaisesti muiden opiskelijoiden ja luennoitsijoiden kanssa.

Ihan hyvä idea kun yhteydet vaan pelaisi syrjemmässäkin. Ainakin ne joilla on aikapula voisivat niin osallistua....

Ei juuri, Internetissä opiskelu ei voi korvata oppimista läsnäollen koulutustilaisuuksissa ja etenkin käytännön koulutuksen antia. Lisäksi ihmisten välinen suora vuorovaikutus on todella antoisa tapa oppia ja vaihtaa ajatuksia.

Inhoan tietokoneita, nautin suorasta kanssakäymisestä ihmisten kanssa. Koulutuksen yksi keskeisin anti on toisten kohtalotovereiden näkeminen. Näiden kanssa keskustellaan päivän aiheista, ja onko jollakin minkälaisia kokemuksia. Eli vastustan ajatusta yleisesti nettikoulutuksesta, mutta kannatan jos se on ainoa keino osallistua.

7.6 Opintomatkat

7.6.1 Opintomatkat ja niihin osallistuminen

Hanke järjesti opintomatkvoja, jotka kotimaassa suuntautuivat erilaisiin navettakohteisiin. Kohteet pyrittiin valitsemaan päivän teeman mukaisesti. Ulkomaille järjestetyt opintomatkat kohdistuivat Keski-Eurooppaan, joissa tutustuttiin ratkaisuihin, jotka Suomen olosuhteissa olivat harvinaisempia. (Hinkalo 2013.)

Kyselyyn vastanneista 56,1 % osallistui kotimaan opintomatkkoille ja ulkomaille tehtyihin opintomatkoihin puolestaan 15,3 % vastaajista. Vastaajien keskuudessa opintomatkat koettiin hyödyllisiksi, sillä 91,6 % vastaajista koki saaneensa ammatillista hyötyä opintomatkkoilta. Ainoastaan 1,6 % koki, etteivät kokeneet saavansa ammatillista hyötyä opintomatkkoilta, kun loput vastaajista (6,8 %) eivät osanneet kertoa, saivatko ammatillista hyötyä.

7.6.2 Opintomatkkojen palaute

Opintomatkat olivat vastaajien mukaan sopivan hintaisia ja yleensäkin matkojen järjestelyihin oltiin tyytyväisiä. Opintomatkan alkuun vastaajat kuitenkin toivoivat pienimuotoista esittelykierrosta, jotta toisiin kanssamatkustajiin tutustuisi paremmin. Ajankohdiltaan opintomatkat oli ajoitettu oikein ja matkat koettiin varsin virkistäviksi kokemuksiksi.

Huomautettavaa opintomatkojen osalta vastaajilta tuli aikataulutuksesta, joka koettiin välillä turhan tiukaksi. Erityisesti tilakohteisiin kaivattiin enemmän aikaa varattavaksi, jotta tilan toimintaa ehtii nähdä paremmin. Positiivista oli, että kysymyksille varattiin riittävästi aikaa. Vastaajat olivat tyytyväisiä matkojen etukäteisjärjestelyihin; ohjelmaa oli monipuolisesti ja hotelleihin oltiin suurilta osin tyytyväisiä, sillä ne olivat tasokkaita. Majoituskohteiden syrjäisestä sijainnista tuli osalta vastaajista kritiikkiä, sillä majoitus olisi toivottu mahdollisimman lähelle ydinkeskustaa. Aikainen aikataulu heräämisineen ei myöskään ollut aivan kaikkien mieleen.

Pituudeltaan opintomatkat koettiin sopivan mittaisiksi ja päivään on sisällytetty riittävä määrä vierailukohteita. Ulkomaille suunnatuissa opintomatkoiissa tulkkaus kuitenkin koettiin usein liian puutteelliseksi. Hinta-laatusuhde on vastaajien mielestä ollut kohdillaan, sillä opintomatkojen hintoihin oltiin kyselyssä varsin tyytyväisiä. Kotimaahan kohdistuneista opintomatkoiista vastaajat olisivat valmiita maksamaan 50–200 € ja ulkomaille kohdistuneista viikon mittaisista opintomatkoiista puolestaan 1000–1500 €.

7.6.3 Toiveet opintomatkakohteista

Kyselyssä kartoitettiin kohteita, joihin vastaajat toivoisivat matkoja järjestettävän. Toiveita mieluisista opintomatkakohteista kerättiin avoimella kysymyksellä ja näin vastaajat saivat vapaasti kertoa ja perustella omia toiveitaan.

Erilaiset tuotantoeläintilat, niin isot kuin pienetkin, olivat kaikista suosituimpia kohteita, joihin opintomatkoja toivottiin järjestettävän. Opintomatkoja toivottiin järjestettävän tiloille, jotka ovat vasta aloittaneet toimintansa, tai sitten sellaisille tiloille, joilla tuotanto on pitkälti automatisoitunut. Tämän lisäksi maatilamatkailukohteet ja jatkojalostustilat olivat monien vastaajien toivelistalla. Myös konenäyttelyt, tutkimusasemat ja koelaitokset, jalostusyrietykset sekä erikoiskasvien viljely ja jalostus olivat haluttuja kohteita.

Ulkomaiden opintomatkakohteista eniten kiinnostusta vastaajissa herätti lähinaapurit, kuten Viro ja Ruotsi, sillä niissä on samankaltaiset olosuhteet ja ongelmat kuin Suomessa. Maidon- ja lihantuotantopuolelle erityisesti Yhdysvallat, Kanada sekä Ruotsi nousivat suosituiksi kohteiksi. Näiden lisäksi Irlanti, Itävalta, Ranska olivat use-

asti mainittu ja Japani, joka olisi hyvin erilainen ja erikoinen kohde Suomeen verraten. Ulkomailla maatalouskaupat olisivat vastaajien mielestä näkemisen arvoisia kohteita.

7.7 Pienryhmät

7.7.1 Osallistuminen ja arvio pienryhmätoiminnasta

Hankkeessa toteutettiin koulutuksia pienryhmissä, joita koottiin ympäri Keski-Suomea toivottujen aiheiden mukaisesti. Pienryhmä kokoontui säännöllisesti ja ne sisälsivät asiantuntijoiden alustuksia, tilavierailuja sekä neuvontaa tilakohtaisesti. (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushanke 2013.)

Kyselyyn vastanneista tasan puolet (49 vastaajaa) olivat osallistuneet pienryhmätoimintaan. Vastaajat antoivat varsin positiivista palautetta pienryhmistä (ks. taulukko 5). Reilut puolet vastaajista kokivat pienryhmien aiheet hyödyllisiksi ja vastaajien mielestä pienryhmiä oli tarjolla riittävästi. Yleisesti ottaen koettiin, että tuottajien toiveet pienryhmien aiheista otettiin hyvin huomioon.

Taulukko 5. Arvio hankkeen järjestämisestä pienryhmistä

	Täysin eri mieltä (4)	Jokseenkin eri mieltä (3)	Jokseenkin samaa mieltä (2)	Täysin samaa mieltä (1)	En osaa sanoa (0)	Yhteensä
Pienryhmien aiheet ovat olleet hyödyllisiä (ka: 1,29)	2		1			100 %
Pienryhmiä on ollut tarjolla riittävästi (ka: 1,45)	2		1		0	100 %
Tuottajien toiveet pienryhmien aiheista otettiin huomioon (ka: 1,36)	3	2	1		0	100 %
Yhteensä	0 %	1 %	34 %	63 %	3 %	

7.7.2 Pienryhmä palaute

Pienryhmähaastatteluissa kävi selväksi, että luennoitsijoiksi saatiin huippuosaajia, jonka ryhmän vetäjä oli etsinyt. Pienryhmissä parasta olivat luennot, hyvä ryhmä, uudet tuttavuudet ja ajatusten vaihto. Pienryhmätoimintaan lähdettiin mukaan hakemaan lisää osaamista sekä vahvistamaan omia valintoja. Pienryhmätoiminta koettiin myös henkisen puolen hoitamiseksi, sillä työ koetaan hyvin yksinäiseksi jos ei lähde liikkeelle. Joissakin pienryhmissä olisi voinut olla tapaamisia enempiin. Oma kustannusosuus olisi haastateltavien mukaan voinut olla suurempikin, niin hyödylliseksi ryhmät koettiin.

Pienryhmässä heränneitä ahaa-elämyksiä oli karjanjalostukseen syntynyt mielenkiinto ja nurmilajikkeiden parempi valinta. On myös ymmärretty, että yksipuolinen viljely tuo ongelmia viljelyyn, eikä tällöin saada maksimaalista satoa. Haastateltavien mukaan on ollut myös hyvä huomata, että moni muukin tekee asiat samalla tavalla kuin itse, eikä ole ongelmiansa kanssa yksin.

Kyselyn avoimen palautteen perusteella pienryhmätoiminta koettiin erittäin tehokkaaksi, sillä sitä kautta saatiin uutta ja syventävää tietoa omaan tuotantosuuntaan liittyen. Vastaajien näkemys oli, että kokemusten vaihtaminen ja vertailu on tärkeää ja toimivan pienryhmätoiminnan ansiosta se oli mahdollista. Pienryhmissä näki ja tutustui muihin viljelijöihin, joiden kanssa pystyi keskustelemaan ja pohtimaan asioita yhdessä. Pienryhmätoiminnan kautta syntyi jopa uusia yhteistyökuvioita.

Ehdottomasti! Kaikki pienryhmät joihin olen osallistunut, ovat olleet todella mukavia, erilaisia. Kaikissa on keskusteltu ja pohdittu asioita. Lisäksi niistä on tullut uusia tuttavuuksia, jopa yhteistyökuvioita.

Kyllä. tietotaito syveni, mutta se kuinka paljon ryhmästä saa irti riippuu osanottajien ammattitaidosta. Ovatko he valmiita jakamaan näkemyksiään ja tietotaitoaan.

Pienryhmissä pääsee keskustelemaan muiden tuottajien kanssa ja vertaamaan kokemuksia mikä on tosi tärkeä.

Pienryhmät on tehokas ja miellyttävä tapa kouluttautua. Tällöin pystytään kohdentamaan koulutus juuri siten kuin koulutettavien tarve vaatii. Lisäksi voidaan käydä hyvinkin luottamuksellisia keskusteluja oman tilan kehittämisestä, ongelmista jne.

Tulevissa hankkeissa hyviä ja tarpeellisia pienryhmäaiheita vastaajien mielestä olisivat tilojen liitännäiselinkeinot, luomukotieläintuotanto, työ-yhteisö, työssä jaksaminen ja rutiinit, talous sekä tuottavuuden parantaminen.

7.8 Hankehenkilökunta

7.8.1 Arvio hankehenkilökunnan ammattitaidosta

Hankkeessa työskenteli kaikestaan 7 henkilöä sen toiminta-aikana ja tämän lisäksi hankkeessa oli harjoittelijoita saman verran. Työntekijät toimivat erilaisissa rooleissa: päällikkö, sihteeri, asiantuntija, pienryhmävetäjiä sekä tiedotus- ja viestintähenkilö. (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta 2008-2013, 2013.)

Hankehenkilökunnan ammatillinen osaaminen koettiin kyselyssä hyväksi (ks. taulukko 6). Koettiin, että hankehenkilökunta otti heille esitetyt tarpeet ja kehittämistoimenpiteet hyvin huomioon (ka 3,32). Myös yhteistyö henkilökunnan kanssa koettiin sujuvan moitteettomasti ja hankehenkilökunta oli helposti tavoitettavissa (ka 3,50).

Taulukko 6. Vastaajien arvio hankehenkilökunnasta

	Heikosti (1)	Kohtalaisesti (2)	Hyvin (3)	Erinomaisesti (4)	En osaa sanoa (0)	Yhteensä
Hankehenkilöstöllä oli ammatillista osaamista (ka: 3,26)	2	3		4		100 %
Hankehenkilöstö otti huomioon heille esitetyt tarpeet ja kehittämisehdot (ka: 3,32)	2	3		4	0	100 %
Hankehenkilöstö oli tavoitettavissa (ka: 3,40)	2	3		4	0	100 %
Yhteistyö hankehenkilöstön kanssa toimi (ka: 3,50)	2	3		4	0	100 %
Yhteensä	0 %	7 %	46 %	42 %	5 %	

7.8.2 Palaute hankehenkilökunnalle

Kyselyssä kerättiin sanallista palautetta hankehenkilökunnasta. Palaute oli varsin positiivista ja henkilökuntaa keuhuttiin kovasti. Vastauksista kävi selväksi, että hankehenkilökunnasta pidettiin vastaajien keskuudessa, heitä luonnehdittiin aikaansaaviksi ja asiansa osaaviksi ja he olivat itsekkin kiinnostuneita aiheesta. Koettiin, että hankkeen vetäjillä on suuri merkitys hankkeen toiminnan onnistumiseen. Hankehenkilökunta tuli hyvin toimeen erilaisten ihmisten kanssa, mikä on hanketyössä erityisen tärkeä taito. Vetäjät olivat innostavia sekä mukaansa tempaisevia, joten hankkeen toimintaan mukaan lähteminen oli näin ollen helppoa.

Huipputiimi, on ollut ilo tutustua osaaviin ja aikaansaaviin ihmisiin. Aina on apua saanut kun sitä on kysynyt.

Jatkakaa samaan malliin ja pidetään tuottajien mainetta yllä ☺

Hyvä ja toimiva tiimi, olivat itsekkin kiinnostuneita aiheista.

Se, millainen vetäjä hankkeella on, vaikuttaa suuresti koko jutun onnistumiseen. Kuinka hän saa ihmiset innostumaan ja puhumaan, avautumaan. Ja se, että hänen tietotaitoaan ei tarvitse kyseenalaistaa. Kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa on myös tärkeää.

7.9 Kehityskohteet hankkeessa

Kyselyssä tiedusteltiin, millaisia kehittämiskohteita vastaajien mielestä hankkeessa olisi ollut. Avoimen kysymyksen avulla vastaajilla oli mahdollisuus antaa palautetta vapaamuotoisesti. Vastaajien mielestä koulutuksissa osallistujia oli aivan liian vähän. Koulutukset olivat kuitenkin hyviä ja ajankohtaisia, joten hankkeen olisi pitänyt saada houkuteltua osallistujia paljon enemmän.

Tuottajien koulutuksiin saaminen, hyviä koulutuksia, mutta osallistujia kourallinen. Hävettää ihan kollegoiden puolesta.

Koulutuksia toivottiin jatkossa keskitettävän tietylle alueelle, sillä nyt jouduttiin suunnistamaan aina uuteen paikkaan.

keskittää enemmän koulutuspaikat, tuntui että ne oli aina eri paikassa ja sai suunnistaa ja etsiä kartalta, et missähän ne nyt on (saarijärven

alueella) ymmärrän kyllä että eri paikkakunnilla niitä oli pidettävä tasa-puolisuuden nimissä.

Osa vastaajista koki, että hanke houkutteli kasvinviljelytiloja mukaan hankkeen toimintaan, mutta heille ei ollut tarjolla riittävästi koulutusta. Vastaajat myös kokivat, että vuorovaikutus karjatilojen ja kasvinviljelytilojen välillä jäi vähäiseksi.

Jos kasvinviljelytiloja kutsutaan mukaan, pitäisi olla myös heille sopivia koulutustapahtumia. Karjatilojen ja kasvinviljelytilojen vuorovaikutus jäi vähäiseksi.

7.10 Maatalousyrittäjien opintoraha

Hankkeen järjestämistä tapahtumista on yrittäjillä ollut mahdollista hakea maatalousyrittäjien opintorahaa. Opintorahan hakemista varten yrittäjän on täytynyt pitää kirjaa käydyistä koulutuksista. Kyselyssä kartoitettiin vastaajien tilannetta siitä, kuinka moni haki maatalousyrittäjille tarkoitettua opintorahaa.

Vastaajista suurin osa ei hakenut opintorahaa, koska päivien kirjaaminen lomakkeelle koettiin varsin työlääksi ja turhaksi byrokratiaksi. Osalla vastaajista opintopäiviä ei kertynyt riittävästi eivätkä tästä syystä voineet hakea maatalousyrittäjien opintorahaa. Kaikki vastaajat eivät olleet edes tietoisia, että kyseistä opintorahaa olisi ollut ylipäätään mahdollista hakea.

Turhaa pyrokratiia tyhjän takia.

ei tullut opintopäiviä niin montaa että olisi tullut haettua

ei olla haettu kun ei ole tiedetty että voi hakea ja mistä hakea

En ole hakenut ja enpä moista ole tiennyt. Toisaalta tuo koulutus oli niin vähäistä, ettei tullut mieleenkään hakea kun sai tietoa ilman korvausta, se oli hyvä.

En. Turhaa paperin pyöritystä.

En hakenut. Arvelin jos hankkeessa on ainesta, niin se maksaa itsensä takaisin. Byrokraatisia lomakkeita on nykyään aivan liikaa.

7.11 Koulutusten painopisteen muutoksen vaikutukset hankkeen toiminnassa

Toisella jatkoajalla hankkeen painopiste siirtyi enemmän naudanlihantuotannon, nurmituotannon ja luomukotieläintuotannon koulutuksiin (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta -koulutushanke 2013). Maidontuotannon koulutukset jäivät hankkeessa selkeästi vähemmälle huomiolle niiden siirryttyä ProAgrian MaitoPisnes -hankkeelle (Hinkalo 2013). Vastaajilta kerättiin mielipiteitä siitä, kuinka asia koettiin vastaajien keskuudessa ja kuinka maidontuotannon koulutusten väheneminen näkyi hankkeen toiminnassa.

Vastaajien mielipiteet asiasta olivat hyvin kaksijakoiset. Maidontuottajia koulutuksien väheneminen tietysti harmitti, sillä maidontuotannon koulutukset jäivät pois ja aihe olisi ollut heille kiinnostava ja hyvin läheinen. Maidontuottajien keskuudessa koettiin, että heidän asemansa hankkeessa heikentyi merkittävästi. Vastaajien mukaan muutos hajautti ja hiljensi toimintaa näin hankkeen lopussa. Tuottajille muutos koettiin suurena menetyksenä, sillä se rajasi liikaa hankkeen toimintaa. Vastaajien mukaan hankkeella olisi ollut hyvät mahdollisuudet myös maidontuotannon koulutuksien järjestämiseen ja tuottajia olisi varmasti saatu tilaisuuksiin.

Maitopuolen koulutukset jäivät pois, joka harmittaa itseä erityisesti, kun se puoli itseä eniten kiinnostaa. ☹

Rajasi liikaa hankkeen toimintaa, hankkeella olisi ollut hyvät mahdollisuudet myös maitopuolen koulutuksien järjestämiseen ja tuottajia olisi varmasti ollut tulossa. Iso menetys tuottajille.

Tulevana maidontuottajana koulutukset eivät enää olleet omaan alaani suunnattuja.

itse olen maitopuolelta, joten hankkeen toiminta muuttui suppeammaksi minun kohdaltani.

Naudanlihantuottajat olivat puolestaan hyvin mielissään, että viimeinkin tuli heidän vuoronsa. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että hanke alun alkaen painottui aivan liikaa maidontuotantoon ja oli hyvä, että hankkeen viimeisenä vuotena maidontuotannon osuus väheni merkittävästi ja naudanliha tuli tilalle. Joidenkin vastaajien mielestä

maidontuotanto oli liikaa esillä viimeisenä vuotana, vaikka se olikin siirtynyt jo toiselle hankkeelle.

maitopuoli oli toiminnassa liikaa vielä vaikka oli siirtynyt toiselle hankkeelle.

Hanke suuntautui aivan oikein tuli naudanlihan vuoro

7.12 Vastaajien toteuttamat investoinnit ja hankkeen tuki

Hanke pyrki tukemaan maatalousyrittäjien investointeja. Kyselyssä kartoitettiin tilannetta, kuinka hyvin tuottajat kokivat saavansa tukea hankkeelta vai saivatko tukea lainkaan. Hankkeen toiminnan aikana tuottajat tekivät erisuuruisia investointeja omaan toimintaansa. Hankkeen toiminnan aikana rakennettiin esimerkiksi hiehopihatto, vasikkatiloja sekä vanhaan navettaan vaihdettiin lypsyjärjestelmä. Vastaajat kokivat, että he saivat riittävästi tukea hankkeelta investointiin, jos sitä tarvitsivat. Vastaajien mukaan hankkeelta sai hyviä vinkkejä ja neuvoja rakentamiseen liittyen ennen investoinnin aloittamista.

Kyllä olen investoinut ja paljon hankkeen aikana.kiitos kaikille tuesta ja kannustuksesta.

*Pieniä investointeja. Kyllä.
hiehihopihatto, lypsyrobottivanhaan pihattoon ja vasikkatiloja, sain vinkkejä rakentamiseen ennen investointia*

Tukea on kyllä saanut, vaikka investoinnit ovat olleet pieniä

tehty hankkeen aikaan iso investointi, hanke ei mitenkään mukana

7.13 Vastaajien tulevaisuuden suunnitelmat

Tutkimuksessa tiedusteltiin vastaajien tulevaisuuden suunnitelmia avoimen kysymyksen avulla. Haluttiin selvittää, millaisia kehittämissuunnitelmia heillä on omaan toimintaansa liittyen ja haluttiin erityisesti tietää tuottajien suhtautuminen lähi- tai luomuruoan tuottamista kohtaan.

Keski-Suomen alueelle lähi- ja luomuruokaa toivottiin yleisesti ottaen lisää, sillä koettiin, että sille olisi kysyntää enemmän kuin tällä hetkellä kuluttajille pystytään tarjoamaan. Luomuruoan tuottaminen kuitenkin kiinnostaa monia vastaajia. Luomua pidetään vastaajien keskuudessa erittäin varteenotettavana vaihtoehtona, tosin pelot täytyy saada kunnostettua ja peltohehtaareja tarvittaisiin lisää luomuruoan tuottamista varten. Lähiruoan osalta vastaajat olivat sitä mieltä, että lähilihaa pidetään mahdollisuutena, jos teurastuksen ja paloittelun saisi järkevästi organisoitua ja järjestelyt toimiviksi. Vastaajien mukaan tulevaisuudessa myös viljan, vihannesten sekä marjojen pienimuotoinen myynti lähiruokaperiaatteella todennäköisesti lisääntyy.

Suurin osa vastaajista aikoo pitää tuotantonsa nykyisessä mittakaavassa ja muodossa eivätkä aio tehdä suuria investointeja tai muuttaa tuotantosuuntaa. Opiskelijoiden antaman palautteen mukaan lähi- ja luomuruoka kiinnostavat paljon ja opinnoissa erikoistuminen suuntautuu todennäköisesti toiseen näistä. Kiinnostusta lähi- ja luomuruokaa kohtaan on valtavasti, mutta ensin on tehtävä tarkkoja laskelmia ja selvityksiä, joiden pohjalta voi tarkemmin tarkastella, onko näiden tuottaminen kannattavaa.

Lähiliha on mahdollisuus, jos vain saisi teurastuksen ja paloittelun organisoitua ja järjestettyä toimivaksi.

Olemme siirtymävaiheessa luomuun, joten sitä kohti mennään ja lujaa. Ehdottomasti aiomme panostaa lähiluomuun! 😊

Lähi- ja luomuruoka kiinnostaa kovasti, luultavasti erikoistun opinnoissani sille suunnalle.

Luomu- ja lähiruuan tuottaminen kiinnostaa. Asiaa on selviteltävä laskelmin yms. ennen päätöksentekoa.

Tuotan jo lähiruokamarkkinoille viljatuotteita ja aion lisätä juures ja vihannestuotantoa. Tätä pitäisi saada lisättyä Keski-Suomeen kiireesti, sillä kysyntää on ja yhteinen isompi myyntipiste valtatien varten.

Vastauksista löytyi myös kielteisesti suhtautuvia vastaajia lähi- ja luomuruokaa kohtaan. Heidän näkemyksen mukaan lähi- tai luomuruokaan ei kannata panostaa, koska esimerkiksi rahti heikentää kannattavuutta, eikä alueella ole riittävän suuria maitomäärien ostajia, joten maidolle kertyisi matkaa liian paljon. Kielteisesti lähi- ja luomu-

ruokaan suhtautuvat vastaajat perustelevat kantansa myös vaikealla ja monimutkaisella byrokratialla, sillä paperityö lisääntyisi entisestään. Byrokratian lisäksi lehmien ruokinta koetaan luomutuotannossa ongelmalliseksi ja hyötyyn nähden ongelmat luomussa ovat liian suuret. Vastaajien mielestä kauppa hyötyy luomutuotannosta kaikkein eniten ja siksi siihen suhtaudutaan kovin nihkeästi.

7.14 Vapaa sana

Vastaajille annettiin aivan kyselyn lopussa vapaa sana, johon he saivat antaa palautetta vapaasti hankkeeseen liittyen. Vapaamuotoisessa palautteessa hanketta kiitettiin loistavasta työstä ja jatkossa tämän hankkeen tilalle toivotaan samankaltaista hanketta. Hankkeen koettiin lisäävän yhteistoiminnan mahdollisuuksia ja lisää kanssakäymistä muiden tuottajien kanssa.

kaiken kaikkiaan hanke lisää yhteistoiminta mahdollisuuksia ja lisää kanssakäymistä tuottajien ym. kanssa.

Kaunis kiitos hankkeesta! Siitä on ollut paljon hyötyä ja iloa! Kaikkea hyvää jatkossa!

Kiitos parhaasta koulutuksesta mitä olen koskaan saanut.kiitos.... Jatkoa odotetaan

Kiitos, ja toivon että jatkossakin tarjoutuu mahdollisuuksia saada lisää tietoa ja oppia tältä alalta:)

Vastaajien näkemys oli, että maatalous kehittyy jatkuvasti ja eri hankkeiden kautta uutta tietoa saadaan levitettyä nopeasti ja varsin helposti viljelijöille koulutuspäivien ja pienryhmien välityksellä. Hankkeista on tuottajille valtavasti hyötyä, sillä uuden tiedon lisäksi tutustuu muihin viljelijöihin ja luo uusia kontakteja.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että hanke toteutui hyvin, sillä hankkeen saama palaute oli varsin positiivista ja myönteistä. Hankkeen tavoitteiden koettiin toteutuneen hyvin. Parhaiten hankkeen tavoitteista toteutui yrittäjien tietoisuus tuotan-

toeläinten terveyden, hyvinvoinnin ja eläinaineksen laadun merkityksestä yritystoiminnan kannattavuuteen on kasvanut, jonka vastauksien keskiarvo oli 3,07 (hyvin). Maatilojen tuottavuus ja kannattavuus eivät toteutunut vastaajien mielestä toivotulla tavalla, ja näin ollen tavoite täyttyi heikoiten keskiarvon ollessa 2,58.

Vajaat puolet vastaajista (42,3 %) eivät tienneet hankkeen alkamisesta, jonka vuoksi eivät voineet lähteä mukaan hankkeen toimintaan heti sen alkaessa. Koska enemmistö vastaajista ei tiennyt hankkeen alkamisesta, niin herää kysymys, että onko hanketta markkinoitu riittävän aktiivisesti sen alkuvaiheessa, vai onko maatalouteen liittyvä hanketoiminta ollut niin uusi asia maakunnassa, ettei sen toimintaan ole heti ymmärretty lähteä mukaan. Muulta osin hankkeen tapaan tiedottaa toiminnastaan oltiin vastaajien keskuudessa varsin tyytyväisiä.

Koulutuspäivien osalta palaute oli suurelta osin positiivista. Koulutuksia pidettiin riittävästi ja tarjontaa oli monipuolisesti. Koulutuspäivien aiheita pidettiin ajankohtaisina ja varsin hyödyllisinä ja luennoitsijoita käytettiin monipuolisesti. Luennoitsijoilla koettiin yleisesti ottaen olevan asiantuntemusta aiheesta ja esityksiä pidettiin suurelta osin selkeinä sekä havainnollistavina.

Palautetta tuli koulutuspäiviin osallistumisesta, sillä välillä koettiin osallistujia olevan paikalla liian vähän. Tulevaisuudessa, uusien hankkeiden osalta on syytä panostaa entistä enemmän viljelijöiden paikalle saamiseen, sillä tuntuu, että koulutuksissa käyvät pääosin aktiiviset viljelijät, jotka haluavat kehittää itseään. Olisi kuitenkin erityisen tärkeää saada houkuteltua mukaan myös vähemmän aktiivisia viljelijöitä, koska heillä olisi varmasti tarvetta käydä koulutuksissa ja saada ajankohtaista tietoa omaan tuotantosuuntaan liittyen. Tällöin toimintaan saataisi mukaan myös uusia kasvoja ja heidän näkemyksiään.

Toiminnallisista koulutuspäivistä pidettiin, sillä silloin pääsi itse tekemään ja kokeilemaan itselle uusia asioita. Hanke järjesti jonkin verran toiminnallisia koulutuspäiviä, kuten naisten konepäivät, palo- ja pelastusturvallisuuspäivät sekä teurasluokituskoulutukset. Jatkossa uusien hankkeiden osalta on syytä käyttää entistä enemmän toiminnallisia koulutuspäiviä hyödyksi, koska ne tuovat sopivaa vaihtelua koulutuspäivätarjontaan ja ovat selvästi yrittäjien mieleen. Koulutuspäivien osalta kehitettävää jäi

osallistujien paikalle saamiseen, sillä vastaajien mielestä koulutuspäivien aiheet olivat hyödyllisiä, mutta osallistujia oli paikalla vain kourallinen. Koulutukset toivottiin myös keskitettävän tietylle alueelle, sillä nyt jouduttiin suunnistamaan ja etsimään kartalta aina uutta paikkaa, ja siihen meni ylimääräistä aikaa.

Opintomatkat koettiin hyödyllisiksi, sillä 91,6 % koki saavansa ammatillista hyötyä opintomatkailta. Yleisesti ottaen opintomatkojen etukäteisjärjestelyihin oltiin tyytyväisiä, sillä ohjelmaa oli monipuolisesti tarjolla ja majoituspaikat olivat laadukkaita. Hinta-laatu -suhteiltaan matkat olivat sopivia. Opintomatkojen ajankohdat oli valittu hyvin, mutta matkojen aikataulu koettiin usein turhan tiukaksi, erityisesti tilakohteisiin olisi kaivattu enemmän vierailuaikaa. Opintomatkailta koettiin saadun uusia ideoita, joita voi soveltaa ja ottaa käyttöön omassa toiminnassa.

Vastaajista tasan puolet osallistui hankkeen järjestämään pienryhmäkoulutukseen. Pienryhmäkoulutus sai erittäin positiivista palautetta, koska se järjestettiin lähellä yrittäjiä ja he pystyivät itse vaikuttamaan koulutuskokonaisuuden sisältöön, jolloin käsiteltävät aiheet olivat yrittäjille mieluisia ja hyödyllisiä. Pienryhmän kautta vastaajat kokivat saaneensa uutta ja syventävää tietoa omaan tuotantosuuntaan liittyen. Kokemusten ja ajatusten vaihto koettiin tärkeänä ja toimivassa pienryhmässä se toteutui. Pienryhmien kautta syntyi uusia yhteistyökuvioita ja niissä tutustui muihin viljelijöihin, joiden kanssa vaihtaa ajatuksia ja pohtia asioita. Pienryhmäkoulutus koettiin sen verran tehokkaaksi ja toimivaksi menetelmäksi, että sitä on syytä käyttää ja soveltaa tulevissa hankkeissa.

Hankehenkilökunta sai hyvää palautetta. Heidän ammatillinen osaaminen koettiin hyväksi ja he ottivat huomioon heille esitetyt tarpeet ja kehittämistoimenpiteet. Hankehenkilökunnan kanssa yhteistyö oli sujuvaa, sillä he olivat innostuneita ja mukansa tempaisevaa väkeä. Hankehenkilöstöä kuvailtiin aikaansaaviksi ja asiansa osaaviksi henkilöiksi ja he tulivat erinomaisesti toimeen erilaisten ihmisten kanssa, joka erityisesti hanketyöskentelyssä koetaan tärkeänä taitona.

Tulevaisuudessa Internetin välityksellä osallistuminen koulutuspäiviin jakoi vastaajat. Pitkälti oltiin asiasta hyvinkin kiinnostuneita, sillä aikataulut, pitkät välimatkat ja tilalla tapahtuneet nopeat käänteet ovat olleet usein esteenä koulutuspäiville osallistu-

miselle. Internetin välityksellä osallistuminen olisi helppoa ja sen voisi katsoa milloin itselle parhaiten sopii ja saisi kuitenkin saman tiedon kuin paikan päällä läsnä olemalla. Kielteisesti ajatukseen suhteutuneet perustelivat kantansa sillä, että joka puolella maaseutua ei ole vielä riittävän hyvät Internet-yhteydet, että osallistuminen Internetin välityksellä olisi mahdollista. Koulutuspäiviä pidetään myös sosiaalisena tapahtumana, joissa näkee paljon muita saman alan viljelijöitä ja luennoitsijan. Muiden osallistujien kanssa käydyt keskustelut ja ajatusten vaihto ovat koulutuspäivissä erittäin tärkeitä. Haasteena tulevaisuudessa onkin löytää tasapaino lähi- ja etäkoulutuksen järjestämisessä, sillä molemmilla koulutusmuodoilla on omat kannattajansa, jolloin haasteena on tarjota molemmille mieluista koulutusta.

Lähitulevaisuudessa luomua pidetään varteenotettavana vaihtoehtona, sillä Keski-Suomen alueelle toivotaan yleisesti ottaen lisää lähi- ja luomuruokaa. Koetaan, että kysyntää on enemmän kuin tarjontaa ja kuluttajien toiveisiin pitäisi pystyä jatkossa vastaamaan. Lähilihaa pidetään mahdollisuutena, jota tulevaisuudessa mietitään, samaten viljan, vihannesten sekä marjojen myynti lähiruokaperiaatteella kiinnostaa. Joidenkin vastaajien mielestä lähiruokaan ja luomuun ei kannata panostaa, sillä byrokratia koetaan yleisesti ottaen vaikeaksi ja varsin monimutkaiseksi. Myös eläinten ruokintaa pidetään ongelmallisena luomussa ja hyötyyn nähden ongelmat ovat liian suuret.

Hankkeen saaman positiivisen palautteen perusteella maakuntaan toivotaan tulevaisuudessakin samantyylistä hanketta kuin mitä Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta - hanke oli. Maatalousala on kuitenkin nopeasti kehittyvä ala ja yrittäjien olisi hyvä pysyä muutoksessa mukana. Rakennekehitys tulee jatkumaan ja tilakoko entisestään kasvamaan, myös tilojen välinen yhteistyö lisääntyy entisestään. Erilaiset hankkeet ovat hyvä väylä uuden tiedon jakamisessa ja uusien verkostojen löytämisessä. Uusien verkostojen kautta yrittäjillä on mahdollisuus jakaa omia ajatuksia saman alan viljelijöiden kanssa ja mahdollisuus harjoittaa yhteistyötä tilojen kesken.

9 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN ARVIOINTI

Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan haastava, mutta mielenkiintoinen. Kysymysten suunnittelu ja kyselyn laatiminen Digium Enterprise –kyselyohjelmalla vaati paljon enemmän aikaa kuin mitä olin etukäteen osannut arvailla. Hienosäätöä ja viimeistelyä riitti ja sitä olisi varmasti voinut tehdä loputtomiin. Haasteellista oli saada kyselystä selkeä ja toimiva sekä riittävän lyhyt, jotta vastaajat jaksaisivat siihen vastata. Onneksi oli selkeä aikataulu, joka piti paketin kasassa eikä näin ollen venymistä aikataulun suhteen päässyt tapahtumaan.

Vaikka kyselyä testattiin useampaan otteeseen monen eri henkilön voimin, niin silti kyselyn julkaisemisen jälkeen huomasin pieniä virheitä ja yksityiskohtia, jotka olivat kyselyyn jääneet. Myös vastauksia lukiessani huomasin vaillinaisuutta, ja olisi ollut hyvä, jos olisin ymmärtänyt kyselyä tehdessä tehdä kysymyksistä tarkempia ja selkeämpiä. Näin jälkeempäin ajatellen kyselystä olisi voinut jättää osan ”en osaa sanoa” -vastausvaihtoehtoista pois, jolloin vastaajien olisi ollut pakko valita joku vaihtoehtoista. ”En osaa sanoa”-kohdat helpottavat vastaajia ja ovat ”helppoja” vaihtoehtoja, koska vastaajat eivät joudu pohtimaan kysymystä sen syvällisemmin.

Opinnäytetyön aihe oli itselleni mieluinen, sillä työskentely hankkeen parissa kiinnostaa. Opinnäytetyön kautta pääsin perehtymään siihen tarkemmin, mitä kaikkea hanketyöskentely pitää sisällään. Opinnäytetyö koostui useasta eri osista: kyselyn tekemisestä, raporttien kirjoittamisesta sekä loppuseminaarissa tulosten esittämisestä. Tulosten esittäminen oli itselle ehkä kaikista suurin haaste, koska aiemmin ei ollut joutunut esiintymään niin suuren väkimäärän edessä. Haasteellista oli myös varsinaisen opinnäytetyön raportin kirjoittaminen, sillä sille ei ollut tehty niin tarkkaa aikataulua kuin, mitä itse kyselylle ja hankkeelle tehdylle raportille oli.

Opinnäytetyö prosessin aikana opin paljon asioita hanketoimintaan liittyen, hankkeen rakenteesta, sen arvioinnista, viestinnästä kuin rahoituksesta. Opinnäytetyötä tehdessä oppi tietenkin myös etsimään tietoa eri lähteistä.

LÄHTEET

Alueittain lihantuotanto. 2013. Matilda Maataloustilastot verkkosivu. Viitattu 14.10.2013. <http://www.maataloustilastot.fi/>, kotieläintuotanto, alueittainen lihan-
tuotanto.

Alueittain maidontuotanto. 2013. Matilda Maataloustilastot verkkosivu. Viitattu 14.10.2013. <http://www.maataloustilastot.fi/>, kotieläintuotanto, alueittainen mai-
dontuotanto.

Arviointisanasto. n.d. Viitattu 31.8.2013. www.tievie oulu.fi/arvioinnin_abc, yleistä,
sanasto.

Euroopan maaseuturahasto. 2013. Elinkeino- ympäristö- ja liikennekeskuksen verk-
kosivut. Viitattu 30.9.2013. <http://www.ely-keskus.fi/>, aiheet, EU-rahoitus, Euroopan
maaseuturahasto.

Hanketoimijan käsikirja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmista 2007–
2013 rahoittaville hankkeille. 2008. Maaseutuverkoston julkaisuja 1/2008.

Heikkilä, E. 2005. Maatilojen kehitysnäkymät Keski-Suomessa vuoteen 2012 -
viljelijöiden suunnitelmat. Keski-Suomen TE-keskuksen julkaisuja A8. Jyväskylä: Jy-
väskylän yliopistopaino.

Hinkalo. 2013. Maaseudun tiedotushanke Hinkalon verkkosivut. Viitattu 16.9.2013.
<http://hinkalo.fi/>, hankkeet, päättäneet hankkeet, Maitoa ja naudanlihaa Keski-
Suomesta.

Hyttinen, N. 2006. Arviointi avuksi projektityöhön. Helsinki: Trio-Offset.

Järvinen, P., Järvinen, A. 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kehitystä naudanlihantuotantoon 1. 2010. Toim. A. Huuskonen. MTT kasvu 9. Tam-
pere: Tampereen yliopistopaino. Juvenes Print Oy.

Keski-Suomen maaseutuohjelma 2007-2013. 2005. Keski-Suomen TE-keskuksen jul-
kaisuja.

Keski-Suomen maaseutustrategia 2030. 2006. Keski-Suomen Liitto, Keski-Suomen TE-
keskus. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Laadullinen tutkimus. n.d. Jyväskylän yliopiston verkkosivut, Humanistinen tiedekun-
ta. Viitattu 31.8.2013. <https://koppa.jyu.fi/>, avoimet, humanistinen tiedekunta, me-
netelmä polkuja humanisteille, menetelmäpolku, tutkimusstrategiat, laadullinen tut-
kimus.

Lahnamäki, S. 2013. Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta -koulutushanke. Loppu-
raportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Maidontuotanto Ely-keskuksittain ja tukialueittain kiintiökausilla 1997/98-2012/13. 2013. Matilda Maataloustilastot verkkosivu. Viitattu 14.10.2013. <http://www.maataloustilastot.fi/>, kotieläintuotanto, alueittainen maidontuotanto, maidontuotanto ELY-keskuksittain ja tukialueittain kiintiökausilla 1997/98 - 2012/13.

Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta. 2012. Hankesuunnitelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Luonnonvarainstituutti.

Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushanke. 2013. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Internet-sivut. Viitattu 27.7.2013. www.jamk.fi, tutkimus- ja kehitystyö, Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta, projekti.

Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta 2008-2013. 2013. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Loppuseminaari power point. www.hinkalo.fi, hankkeet, Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta.

Maito on tärkein maataloustuotteemme. 2013. Maa- ja metsätalousministeriön verkkosivut. Viitattu 12.9.2013. <http://www.mmm.fi>, maatalous, maataloustuotanto, eläintuotanto, maito.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020 luonnos. Maa- ja metsätalousministeriö. Maaseudun kehittämisyksikkö.

Määrällinen tutkimus. n.d. Jyväskylän yliopiston verkkosivut, Humanistinen tiedekunta. Viitattu 31.8.2013. <https://koppa.jyu.fi/>, avoimet, humanistinen tiedekunta, menetelmä polkuja humanisteille, menetelmäpolku, tutkimusstrategiat, määrällinen tutkimus.

Naudanlihan tuotanto Ely-keskuksittain ja tukialueittain 1997-2012. 2013. Matilda Maataloustilastot verkkosivu. Viitattu 14.10.2013. <http://www.maataloustilastot.fi/>, kotieläintuotanto, alueittainen lihantuotanto, naudanlihantuotanto ELY-keskuksittain ja tukialueittain 1997-2012.

Naudanlihan tuotanto. 2013. Maa- ja metsätalousministeriön verkkosivut. Viitattu 12.9.2013. <http://www.mmm.fi>, maatalous, maataloustuotanto, eläintuotanto, naudanliha.

Pajunen, E. 2012. Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –koulutushanke. Raportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Luonnonvarainstituutti.

Peräkylä, H. 2010. Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta –hanke. Kyselylomakkeen analysointi. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Luonnonvarainstituutti.

Project cycle management guidelines. 2004. Aid delivery methods. Volume 1. European Commission. Viitattu 29.9.2013. http://ec.europa.eu/europeaid/multimedia/publications/documents/tools/europeaid_adm_pcm_guidelines_2004_en.pdf.

Projekti-instituutti. n.d. Viitattu 30.8.2013. www.projekti-instituutti.fi, osaamisen kehittäminen, projektijohtamisen sanastoa.

Projektiopas, n.d. Tietotekniikkaosasto. Helsingin yliopisto. Viitattu 2.9.2013. [https://notes.helsinki.fi/tietos/yhteiset/palveluluettelo.nsf/f55a48802059d911c22578b5001f5280/cb28b3cfad12c799c22578ee003c0e84/\\$FILE/ATTRPBT6/projektiopas.pdf](https://notes.helsinki.fi/tietos/yhteiset/palveluluettelo.nsf/f55a48802059d911c22578b5001f5280/cb28b3cfad12c799c22578ee003c0e84/$FILE/ATTRPBT6/projektiopas.pdf).

Projektisuunnittelu. n.d. Viitattu 16.9.2013. <http://www.kehys.fi/>. Eu-rahoitus, ohjeet ja työkalut, projektisuunnittelu.

Silfverberg, P. 2004. Projektiopas. Osa 2: Projektisuunnittelun käsikirja. Helsinki. Suomen ympäristökeskus.

Viestintäsuunnitelma. 2009. Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta – koulutushanke. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuksessa käytetty kyselypohja

1. Sukupuoli

☐ Nainen

☐ Mies

2. Ammatti

☐ Maatalousyrittäjä

☐ Lomittaja

☐ Neuvoja

☐ Viranomainen

☐ Opettaja

☐ Urakoitsija

☐ Opiskelija

☐ Jokin muu, mikä _____

3. Kuinka kauan olette toimineet ammatissanne?

☐ alle 1 vuoden

☐ 1-5 vuotta

☐ 5-10 vuotta

☐ 10-15 vuotta

☐ 15-20 vuotta

☐ 20-25 vuotta

☐ 25-30 vuotta

☐ yli 30 vuotta

4. Tuotantosuunta

☐ Maidontuotanto

☐ Lihantuotanto

☐ Emolehmätuotanto

- ☐ Vasikkakasvatus
- ☐ Loppukasvatus
- ☐ Kasvinviljely
- ☐ Jokin muu, mikä _____

5. Ikä

- ☐ alle 20
- ☐ 20-30
- ☐ 30-40
- ☐ 40-50
- ☐ 50-60
- ☐ 60-

6. Seutukunta

- ☐ Joutsan seutukunta
- ☐ Jämsän seutukunta
- ☐ Jyväskylän seutukunta
- ☐ Keuruun seutukunta
- ☐ Saarijärvi-Viitasaari seutukunta
- ☐ Jokin muu, mikä _____

7. Missä roolissa olette olleet mukana hankkeen toiminnassa?

- ☐ Osallistuja
- ☐ Kouluttaja
- ☐ Yhteistyökumppani
- ☐ Jokin muu, mikä _____

8. Hanke alkoi 1.9.2008. Kuinka kauan olette olleet mukana hankkeen toiminnassa?

- ☐ alle 1 vuoden
- ☐ 1 vuotta
- ☐ 2 vuotta

☐ 3 vuotta

☐ 4 vuotta

9. Jos ette ole olleet mukana alusta alkaen, niin miksi ette lähteneet mukaan hankkeen toimintaan heti hankkeen alkaessa?

☐ Ei tiennyt hankkeen alkamisesta

☐ Ei ollut kiinnostusta

☐ Ei ollut aikaa

☐ Liikaa maitopainotteinen

☐ Jokin muu, mikä _____

10. Miksi lähditte mukaan hankkeen toimintaan?

☐ Halu kehittää omaa osaamistaan

☐ Tutustuminen muihin viljelijöihin

☐ Parantaa eläinten hyvinvointia

☐ Kiinnostus investointeihin

☐ Jokin muu, mikä _____

11. Millaisia odotuksia teillä oli hankkeeseen liittyen hankkeen toiminnan alkaessa? Täyttyivätkö odotuksenne?

12. Arvioi hankkeen näkyvyyttä mediassa. Oliko hankkeella mielestänne riittävästi näkyvyyttä eri medioissa?

13. Tiedottiko hanke mielestänne riittävän hyvin ja tarpeeksi ajoissa toiminnastaan?

☐ Kyllä

☐ Ei

14. Arvioi kuinka hyvin mielestänne hankkeen tavoitteet toteutuivat.

	En Heikosti Kohtalaisesti Hyvin Erinomaisesti osaa sanoa				
Maatilojen tuottavuuden ja kannattavuuden parantuminen	( )	( )	( )	( )	( )
Uuden teknologian hyödyntäminen maatilojen toiminnassa	( )	( )	( )	( )	( )
Yrittäjien tietoisuus tuotantoeläinten terveyden, hyvinvoinnin ja eläinaineksen laadun merkityksestä yritystoiminnan kannattavuuteen ja yrityskuvaan kasvanut	( )	( )	( )	( )	( )
JAMK:n rooli Keski-Suomen alueen maatalousosaamisen edistäjänä on vahvistunut	( )	( )	( )	( )	( )

15. Oletteko osallistuneet hankkeen järjestämiin koulutuspäiviin?

- ( ) Kyllä
( ) Ei

16. Minkä aihealueen koulutuksiin olette osallistuneet?

- ☐ Tuotantoeläimet
☐ Kasvinviljely/rehuntuotanto
☐ Yritystalous
☐ Investoinnit
☐ Luomu
☐ Jokin muu, mikä _____

17. Arvioi hankkeen järjestämiä koulutuksia annettujen alakohtien kautta.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Koulutusten aiheet ovat olleet hyödylli- siä ja ajankoh- taisia	( )	( )	( )	( )	( )
Luennoitsijoita on ollut moni- puolisesti	( )	( )	( )	( )	( )
Luennoitsijat ovat olleet asi- antuntevia	( )	( )	( )	( )	( )
Koulutusten ajankohdat ovat olleet hy- vin valittuja	( )	( )	( )	( )	( )
Koulutuksista on tiedotettu riittävästi	( )	( )	( )	( )	( )
Koulutuksia on ollut riittävästi	( )	( )	( )	( )	( )

Tuottajien toiveet koulutuspäivien aiheista otettiin huomioon

( ) ( ) ( ) ( ) ( )

18. Saitko omaan tuotantosuuntaan liittyen uutta tietoa koulutuksista? Koittekö koulutuspäivät tarpeellisiksi?

19. Mitä mieltä olette olleet ulkomaalaisista luennoitsijoista? Toivoisitteko lisää luennoitsijoita ulkomailta ja kuinka hyvin tulkkaus on mielestänne onnistunut?

20. Oliko jokin sellainen aihe, josta olisitte kaivanneet enemmän koulutuspäiviä?

21. Minkä tahon toivotte järjestelmällisesti järjestävän koulutuspäiviä?

☐ Faba

☐ Meijeri

☐ ProAgria

☐ Teurastamo

☐ Maatalouden oppilaitokset (toinen aste ja ammattikorkeakoulu)

☐ Jokin muu, mikä _____

22. Mitä mieltä olette ajatuksesta, että tulevaisuudessa koulutuksiin olisi mahdollista osallistua Internetin välityksellä kotoa käsin? Koulutukset kuvattaisiin ja luennoitsijoille voisi lähettää kysymyksiä tai materiaali olisi mahdollista katsoa jälkikäteen. Olisiko teillä kiinnostusta osallistua koulutuksiin Internetin välityksellä?

23. Oletteko osallistuneet hankkeen järjestämille opintomatkoille?

- ☐ En
- ☐ Kyllä, kotimaassa
- ☐ Kyllä, ulkomailla

24. Sain ammatillista hyötyä opintomatkosta

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa

25. Onko koulutuspäivät/opintomatkat olleet sopivan hintaisia? Minkä verran olisitte valmiita maksamaan koulutuspäivistä tai opintomatkasta?

26. Minne ja millaisiin kohteisiin haluaisitte opintomatkoja järjestettävän? (kotimaassa tai ulkomailla)

27. Oletteko osallistuneet hankkeen järjestämiin pienryhmiin?

- ☐ Kyllä
- ☐ En

28. Arvioi hankkeen järjestämiä pienryhmiä annettujen alakohtien kautta.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Pienryhmien aiheet ovat olleet hyö- dyllisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Pienryhmiä on ollut tar- jolla riittä- västi	☐	☐	☐	☐	☐

Tuottajien

toiveet

pienryhmien

aiheista

otettiin

huomioon

( ) ( ) ( ) ( ) ( )

29. Saitko omaan tuotantosuuntaan liittyen uutta tietoa pienryhmistä? Koitteko pienryhmät tarpeellisiksi?

30. Oliko jokin sellainen aihe, josta olisitte toivoneet järjestettävän pienryhmän?

31. Arvioikaa omasta näkökulmastanne eri osa-alueilla esitettyjen väitteiden toteutumista.

En

Heikosti Kohtalaisesti Hyvin Erinomaisesti osaa

sanoa

Hankehenkilöstöllä oli
ammattillista osaamis-
ta

( ) ( ) ( ) ( ) ( )

Hankehenkilöstö otti
huomioon heille esite-
tyt tarpeet ja kehittä-
misvaihtoehdot

( ) ( ) ( ) ( ) ( )

Hankehenkilöstö oli
tavoitettavissa

( ) ( ) ( ) ( ) ( )

Yhteistyö hankehenki-
löstön kanssa toimi

( ) ( ) ( ) ( ) ( )

32. Palaute ja terveiset hankehenkilökunnalle.

33. Mihin hankkeen toimintaan olisi mielestänne pitänyt kiinnittää enemmän huomiota tai tehdä kokonaan toisin?

**34. Käytittekö hankkeen nettisivustoa www.jamk.fi/maitoajanaudanlihaa?
Koittako nettisivut tarpeelliseksi ja helppokäyttöiseksi?**

35. Käytittekö www.hinkalo.fi -sivustolta löytyvää Agritietopankkia ja sieltä löytyvää materiaalia hyödyksenne?

☐ Kyllä

☐ Ei

36. Mitä kautta olette saaneet tietoa hankkeen toiminnasta?

☐ Lehti-ilmoitusten kautta

☐ Puhelimitse

☐ Sähköpostilla

☐ Tonkkapostin välityksellä

☐ Teurastamon kirjeiden välityksellä

☐ Internetistä

☐ Muilta viljelijöiltä

☐ Jokin muu, mikä _____

37. Ammatillisista koulutuksista on voinut hakea maatalousyrittäjien opintorahaa. Oletteko hakeneet opintorahaa/Miksi ette ole hakeneet opintorahaa?

38. Viimeisenä vuotena maitopuolen osuus hankkeen toiminnassa väheni ja koulutukset siirtyivät ProAgrialle ja MaitoPisnes-hankkeelle. Miten olette kokeneet asian ja miten se on mielestänne näkynyt hankkeen toiminnassa?

39. Oletteko tehneet pieniä tai suuria investointeja omaan tuotantoonne liittyen hankkeen toiminnan aikana? Oletteko kokeneet saavanne tukea ja kannustusta investointeihin?

40. Miten aiotte muuttaa toimintaanne tulevaisuudessa? Mitä ajattelette lähitai luomuruoan tuottamisesta, aiotteko tulevaisuudessa panostaa niihin?

41. Vapaa sana!

Liite 2 Pienryhmähaastattelun kysymykset

Miten toivotte pienryhmiä kehitettävän?

Mitä pienryhmätoiminnassa olisi pitänyt tehdä toisin?

Mitä toivoisitte lisää pienryhmätoimintaan?

Oliko pienryhmätapaamisten ajankohdat valittu hyvin (kellonajat, päivät..)

Oliko pienryhmätapaamisia mielestänne riittävästi?

Suurin ”Ahaa”-elämys, jonka on kokenut pienryhmätyöskentelyssä?

Yleisiä kommentteja pienryhmätoimintaan liittyen.